

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLozSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 kral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bátyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklámciók pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 7. sz. a.) küldendők.

„ÉN.”

*Felolvasás, a kolozsmegyei tanító-testület közgyűlésén,
1878. okt. 31-dikén.*

Archimedes kérte, de hiában, azt a szilárd pontot, melyről a kosmost sarkából kimozdithassa; mi legalább ismerjük a tájat, melyen a támasztó pontot kereshetjük, sőt, bizonyos mértékben, hatalmunkban áll az emelő rúd is, melylyel az ember mikrokosmosát új forgási tengely köré csoportosíthatjuk s evel egy oly világ-reformot létesíthetünk, a mely nem a Neptunismus vagy Vulcanismus romboló korszakain át, de még is egészen új eget és földet formálhat az ember-világban.

Ezt az archimedesi pontot mindannyian saját magunkban hordozzuk s neve ama pár röpke hang által kifejezett fogalom: Én. Tengelye a mi személyes vágyainknak és hajlamainknak, mely köré csoportosítani szeretnénk mindent, mi saját hatáskörünkbe esik — érintve bár csak is a mi individualis létünket, vagy álljon a család, társaság, nemzetiség és állam kapcsolatai útján összefüggésben egész nép-családokkal, világrészekkel sőt magával az egész emberiséggel. Sajátságos hajlásu tüköre a mi világnézetünknek, melynek gyűjtő vagy szoró méreteihez képest valamennyiünk számára más és másként alakul az a nagy kép, melyet magunknak az egész világ ezerszerü és mégis egységbe tákolt jelenségeiből fölfogásunkban formálunk, a kép egyes vonásait nagyitva itt, kicsinyítve ott; összhangzatos görbületékké simítva még a szemszuró szögleteket is egyik részen s torz vonásokká ferdítve még a legszabályosabb hullámvonalakat is a másik oldalról.

A föld művelt népei hallgatag egyetértéssel arra törekzenek, hogy a hossz-, ür- és helymérték számára egységes és közös mintát állapítsanak meg s e végett ismételt méréseket téve a földgömbön, az időnként tett mérések időszerinti eredményét, mint összehasonlítási alapot, Párisban letéteményezték, zsinormértékül az egész világ használatára.

Az emberiség saját magára nézve ily közös mintamértéket még nem állapított meg, sőt épen ellenkezőleg mindnyájan külön-külön önmagunkban hordozzuk azt a legtökéletesebb párisi métert, melyhez szeretnénk szabni mindent, mindent a mi rajtunk kívül van: a természetet és embertársainkat egyaránt, minden láthatónak és elképzelhetőnek, ismertnek és ismeretlennek főzsinormér tékeül az a valami szolgálván, a mit úgy nevezünk, hogy Én. Én képelem, én gondolom; én ismerem, én tudom; én szeretem, én gyűlölöm; én kívánom, én akarom — mind, mind csak Én.

S mi ez a nagy hatalmasság, mely mértéke magunknak és az emberiségnek; melynek mívoltához szabjuk felfogásunkat a világról s magunk tartását a világban; melyhez képest tulajdonitunk értéket a dolgoknak s határozzuk cselekvésünket a természet és társaság mozgalmi közepett; mely nem mint mondatott, isten képére, hanem melynek képére az isten alkottatott?

Egykor az a bebonyított igazságként vett hiedelem uralkodott, hogy az az Én valami természet-fölötti erő, lényegileg különböző a mi porlandó testünktől, a maga teljes minervai fegyverzetében költözött fogantatásunk vagy születésünk pillanatában porhüvelyünkbe, lakozván ez ő börtönében a test szétbomlásáig s ezután visszatérve ismét a lelkek természetfölötti honába. Isteni erő és akarat lövellte belé ama csodálatos világosságot, melynek fényénél megösmeri magát s e tökéletes mindenséget; melynek mívoltához képest élvez gyönyört és szenved fájdalmat az ember- és természet-világban, kél szárnyra a szépség eszme-körében s emelkedik föl, föl egész eredeti hazájáig, az Ur trónusának zsámolyáig, honnan nyerte előképét és erőit magasabb erkölcsi hivatásának is, lényegében hordozván vágyát és szabadságát az elhatározásnak, melylyel magát a nagy Egy-én másává teheti.

Ám a kétely, e valódi indítója minden igazi tudásnak és megismerési előbbrehaladásnak, az idealismus e szép fölfogását is megtámadá, mint a változó

idők változó világnézeteinek alkotó fogalmait annyiszor és addig-addig ostromolta az előbb bizonyosnak vélt tételek közül egyiket is másikat is; addig bizonyítgatta egyik-másik föltevés feltételes voltát s mindenek fölött annyiszor követelte egyik másik állítás valódi bizonyítását, hogy csakhamar szétszakadozott a hívők addig egységes tábora; szétfoszlott az arany szegélybe vont költői fátyolkép, melynek foszlányait aztán kénye-kedve szerint szabdalta, bontotta, toldozta egyik is, másik is, úgy hogy szinte elmondhatjuk, csak épen az egyház őrizte meg ez ideális képet a maga sértetlenségében, melynek bámulására és imadására aztán csak épen az igaz hívők gyülekezete sereglett föl; a támadás és védekezés zür-zavarában, természetesen, itt sem hanyozván az a közös jellemvonás, hogy mindkét fél egyaránt túl lőtt a célon, midőn pedig csak is saját álláspontját kell vala mindeniknek megvédenie.

De az előbb tulhajtott szenvedélyességgel folytatott harcz, lassan-lassan visszatért természetes medrébe s a tudomány méltóságához illő komolysággal indított meg az alapos vizsgálat, nem az ábrándok, óhajok és a hit köréből vett tételek, hanem e vizsgálat valódi eredményei tekintetvén egyetlen irány adóul, melyek tanuságtétele dönt a nagy kérdésben: ki ez a nagyhatalmasság, ki ez az Én?

Az elfogulatlan vizsgálathoz képest majdnem teljesen egyhangu megállapodásnak tekinthetjük először is azt a tételt, hogy az Én épen nem készen jő erre a világra, legalább nem olyan formában, a milyennek jelenleg magunkban tudjuk; hanem csak úgy fejlődési folyamatja van, mint bármely természeti lénynek, hogy ismeretlen tényezők s részben ismeretlen föltételek közreműködésével ugyan, de majdnem szemmel láthatólag sarjad, nő és hervad el, mint akármely növény. Sőt e hasonlat még tovább vihető, mert valamint a növény folyton új anyag-részekké fölvétele és szervesítése útján fejlik, de az előbb szervetlen anyagrészekké szervesítése által oly formáló erőt olt beléjük, mely az illető növény természetéhez képest állandó formákba kényszeríti az elébb formátlan anyag-részeket: az Én is magától csak oly idegen alkotó elemeket vesz első sorban érzékei útján magába, csak úgy saját természetének megfelelőkké teszi azokat, csak úgy beléjük oltja a maga formáló elvét s állandósítja így a maga saját formáit is.

Mellesleg megjegyezve, nem kerülheti el figyelmünket az a tény, hogy a régi kérdés: melyik az első: a tojás, vagy a tyúk? itt is ismétlődik. Ha az Én nem jött születésünkkel velünk a világra: az érzéklés útján fölvett idegen alkotó elemekkel legelején mi közli azt a formáló elvet vagy erőket, mely és melyek a keletkező Én formáit állandósítják és kifejlesztik; ha pedig az Én a maga mivoltában megvan bennünk már világra jöttünkkel, mi teszi ki létét az alkotó elemek fölvétele előtt s miért nem tanuskodik a maga megléte-

zéséről, mint tanuságot tesz mostani kifejttségében, hogy van, hogy hat, hogy működik, szenved és cselekszik, alkat, teremt és romból?

A helyett, hogy e kétágu kérdés akármelyik felére a prókatori mester-fogások egér-utján próbálnánk feleletet keresni és adni: sokkal tisztességesebb dolognak tartom egyszerűen bevallani tudatlanságomat. Hinni szabad az egyik félnek azt, hogy organismusunk késszen hozza magával azokat a nem anyagi erőket, melyek formáló elvként szervezik az érzéki úton fölvett alkotó elemeket az Én véghetetlen teljességű és csodálatos fejlődésre alkalmas mivoltává; hinni szabad a másik félnek azt, hogy organismusunk anyagainak összeműködése idézi elő azokat a miveleteket, a melyeknek összehatási eredményeül tudjuk magunkat Én-nek, de valamint a gőzgép alkotó részeire szétszedve nem fog teherhordó és szállító erőt kifejteni: organismusunk anyagainak szétbomlása után lényegnek vélt Én-ünk sem fog, mint ilyen, létezni s csak ugyanazoknak az anyagrészeknek ugyanazokba a formákba való összecsoportosulása fogná megint ugyanazokat a miveleteket előidézni, a melyeknek összehatási eredményeül magunkat e mi Én-ünknek tudjuk. Hitünkkel ragaszkodhatunk bármelyikhez e föltevések közül, sőt lehet e hit alapján aztán továbbfűzni gondolatainkat, egész fogalomrendszert szerkesztvén s a valószínűségi számítás módjára próbálván erősségeket gyűjteni, a melyeknél fogva inkább ennek, vagy annak a hitnek vallói kívánunk lenni — az egyik minden szerint főlsleges hypothesisist elvileg vizsgálautasítván s minden érzékletileg föl nem fogható dolgot már eleve nem létezőnek decretálván; a másik pedig megfoghatat lannak nyilatkozttatván az Én létét és jelenségeit, ha alapjául szolgáló oly erők egységét föl nem vesszük, ha melyek más lényegűek és természetűek, mint bármely anyagi összetétel, akár az organismus formájában is.

De ha így egész szerénységgel s megösmérési erőink korlátozott voltának ismeretével őszintén bevalljuk — s az ember természetéből folyónak tekintjük-e mi tudatlanságunkat, viszont nem tagadhatjuk meg az emberi tudástól azt az elégtételt, mely annak elismerésével jár, hogy a lényeg és eredeti keletkezés e végkérdésének mellőzésével, tovább menőleg az Én életfolyamatunk alatti kifejlődéséről, megizmosodásáról és működéseiről, ezeknek föltételeiről és törvényeiről csak épen annyit tudunk, mint a természettudós az egyes organismusok kifejlődéséről, megizmosodásáról és működéseiről, ezeknek föltételeiről és törvényeiről, míg a lényeg és eredeti keletkezés végkérdéséről a természettudós sem tud egyetlen szócskával is többet mondani az organismust, mint mi az Én-t illetőleg. A különbség köztünk és a maga tudásával netalán büszkélkedő természettudós közt csak az, hogy mi teljes tudatában vagyunk a mi ily értelemben vett tudatlanságunknak, ő pedig elég tudatlan, hogy hitét tudás színében akarja árulgatni.

A maga tudásával már bíró Én-nek legjellemzőbb jelénye az, hogy az idő folyamán szerzett minden alkotó eleme: képzetek, fogalmai, hajlamai, vágyai, szokásai, s az ösztön-élet minden mozzanatai: az élvre vagy sérvre, a szépre vagy rútra, a hasznosra vagy károsra, a jóra vagy gonoszra s a valóra vagy valótalanra vonatkozó minden ítéletei, melyeket magáéinak tud s melyekkel szemben magát Én-nek tudja, változhatnak, módosulhatnak, új kapcsolatba léphetnek, tudalmasulhatnak és ismét tudalmatlanokká válhatnak, de azért ő magát, mint Én-t mindig ugyanannak az egynek, változatlanoknak, minde sok változandó közt az egyetlen állandónak tudja és érezi, a legellentétebb gondolatok, ítéletek, érzelmek és elhatározások változatai mellett is, nem magát a változatok alanyát tartja megváltozottnak, hanem csak azokat; e maga egységének tudatával a lényegül az Én-t s minde változandókat csak is járulékokul ismervén el, a mely járulékok egy része, vagy akár valamennyi is változhatnak, sőt egészen másokkal cserélthetnék ki, de azért az Én mindig csak ugyanaz az Én maradna.

Ugy látszik, tehát, hogy az Én főjellemben az a tehetség, hogy magát és a mi a magáé egymással szembe bírja tenni s így tudatára tud ébredni magának azokon s azoknak magán, ez időben szerzett elemek mintegy támasztó pontokul szolgálván így az Én-tudatnak, szolgáltatván a tartalmat, melynek Én-ünkben tudatára ébredünk, alkotván a tárgyat, melynek magát az Én, mint alany, szembe helyezi, de a mely tartalom és tárgy mindörökre homályban maradna, ha az Én, a minnek tartalma és tárgya e tudatra ébredés erejével, bár lehetőségileg, magában nem bírna már eleve.

Semmi csoda tehát, hogy a még meg nem nyilatkozott s magának még ily tartalmat és tárgyat nem szerzett Én saját tudatának semmi jelét nem adja elején, hanem oly bambán, mint mondjuk lélektelenül, mered e sokszerű természetbe, míg lassan lassan fölhalmozódik az érzéklés révén beszivárgott tartalom, melyet idővel fölfog és észre vesz a magáról még semmit sem tudó Én s melylyel szemben utóbb kezdi saját magát is megkülönböztetni, e támasztó pontok segítségével tiszta tudatára ébredvén saját magának, mint Én nek, a mely hordozója, foglalója mind-e tartalomnak s a melynek önmagára ismerése lépést tart e tartalom szaporodtával, s a mely, viszont, tisztán és valódiilag csak azután foghatja föl e tartalmat, ha magának, mint Én-nek, az Én-tudatban, vagy mint ma mondjuk: öntudatban, teljes ismeret-ére jutott. Mint a szem, csak magára hagyatva s a kellő világosságban levő tárgyak nélkül, nem bírna megkülönböztetést tenni maga és e tárgyak között és szüksége van, így, a tárgyra, hogy azokat fölfogván, magát, mint velök ellentétest, észre vegye: az Én-nek is ily szembe tételre van szüksége, hogy ne csak azokat, hanem maga magát is

észrevegye, mint egymástól különbözőket, mint a lényegét és járulékait, mint a logikailag legalább előzőt és következőket, bár a fölismerés folyamatja a valóságban a következőkről indul ki, hogy az előzőre térhessen. A gyermek is rég mondja már a hozzá közelvekvő tárgyak s a legközelebb fekvő tárgy: a mama nevét, még mielőtt saját nevét, vagy épen az Én-t kimondani bírná, valamint hogy az emberiség is hosszú évszázadon át bölcselkedett a rajta kívül fekvő tárgyak fölől, míg rátért volna az emberi megismerés legmértöbb tárgyának: az embernek vizsgálatára.

Ime, két, szemmel láthatólag megkülönböztethető, mozzanat, a melyet saját Én-ünkben az első szegesebb tekintetre észrevehetünk; egyik a magát tudó Én s a másik, a mit ez Én, mint magáét és magát tud; amazt, mint változatlant, maradandót, lényegét, emezt, mint az idő folytán felgyülemelőt, változandót, járulékot ismervén föl. Amazt, a fölfogót, nem lehet másként képzelnünk, mint a mi magában hordozza erőit és formáit e fölfogásnak, emezt érzéklésünk révén áthaladta után, arra valónak kell gondolnunk, hogy a fölfogás ez erői és formái birjanak vele és magukba fogadhassák.

E két mozzanat, vagy tényező közül az első, a lényeg, már akár mily uton származott belénk, vagy akár organismusunk összeható erőinek legyen is mivolete és semmi más, nyilván mint meglétező, eleve elhatározott, bár ismeretlen, mennyiség szerepel, hat és él mibennünk, a mely születésünknyert organismusunk mivolta által van, hatalmunkon kívül állólag, meghatározva s a melyre módosítólag csak annyiban folyhatnánk be, a mennyiben létének (ismeretlen) föltételeit módosítani bírunk s mert e tekintetben, talán, a nagy bölcsék is hajlandók lesznek emberi tudatlanságunkat elösmerni, elmondhatjuk, hogy erre nézve minden emberi hatalom = 0.

De annál inkább, hogy ne mondjam korlátlanul áll hatalmunkban a másik mozzanat, vagy tényező, a melynek alkotó elemei az időben származván belénk, válogatásra, módosításra, tervszerű elkülönítésre és csoportosításra nyujtanak alkalmat s ha van, ki a fejlődő Én számára e kínálkozó alkalmat fölhasználni bírja és akarja: épen ettől függ aztán, hogy Én-ünk minő tartalomra ébredjen maga tudatára, minő tárgyakban mélyeszze formáló elveit, minő járulékok által egészítse ki lényegét, minő peripheriának váljék középpontjává, sarkává, tengelyévé. S mert az Én, léte által meghatározott, erői módosítják ugyan, saját mivoltukhoz képest, az időben nyert tartalmat és tárgyakat, rájuk kényszerítvén eleve nyert formáikat; de viszont ez erők és formák a rendelkezésökre jutott tartalom és tárgyak minőségéhez képest, más és más irányban fejthetnek ki nagyobb vagy csekélyebb hatályt s ennek folytán egyik ág tulfejlődése s a másik fejletlen maradása bizonyos mértékben változatos alakulatok létesülését idézheti elő, a járulékok révén, magában a lényegben is: nyilván

való, hogy az Én kifejlődése nagy mértékben épen ez alkalom fölhasználója hatalmában áll, vagy legalább állhat.

Ime alapja és igazolása a sikeres nevelés-oktatás lehetőségének: a család, a nevelő-oktató, a társaság, melyben élünk, s végül saját magunk lehetővé, az alkalom szerzés és fölhasználás által, fejlesztői az Én-nek, a lényeknek az emberben.

Természetes, már, hogy a ki ily fejlesztői szerepre akar vállalkozni, annak lehető teljes ismeretével kell birnia az Én összes alkotó elemeinek, a lényeknek és járulékaiknak, a formáknak és tartalomnak, az erőknak és tárgyakkal. Mindaz, ki e tekintetben hiányt vehet, bármely oldalról, magának szemére, csak kontárkodni fog s minél nagyobb a jelentőség, mely a kiformalandó és kifejlesztendő Én lényegének és járulékaiknak tulajdonítható és tulajdonítandó, annál nagyobb a felelőség, mely az ember-szobrász vállára e föladat, a lehető legmagassabb föladat körül nehezedik.

Nem véletlenségből használom a szobrász nevezetet. Az alakatlan, de értékes anyagnak egy gondolat, egy eszme előképe szerint való kiformalása — ime a szobrász föladata és hivatása.

A mélységből, sokszor emberi élet kockáztatásával, de mindenesetre nagy munka árán kiaknázott s így nagy értéket képviselő márvány a teremtő természet kohójából isten szép napfényére kerül. Durva, alakatlan, de formálható tömeg, s magában rejtje az arra való vágyat, hogy egy Herakles vagy Zeüs, egy Junó vagy Venus eszményi alakjává formáltathassék. De a ki ezzel akarja tenni: ösmernie kell nemcsak a márvány tulajdonságait és erejét, hanem meg kell teremtenie saját szellemében az előképet is, a mely szerint a formátlan anyagot formásítani, szellemi tartalommal telíteni akarja — és élnie kell ez egy eszmének és eszmében, hogy önmegtágadással és odaadással, kitartó munkával és eszményi törekvésének élénk tudatával szakadatlan ez egy föladatnak szentelje nappalát és éjét, minden gondolatát, szíve minden érverését. És, ime, az előbb formátlan tömeg lassanként kezd alakot ölteni; a durva, csiszolatlan felület simává változik; előbb csak leplezetten, majd mindig jellemzetesebben domborodnak ki az idomok: a szem életet nyer s tüztől sziporkázik; a homlok gondolatokat rejtő ívezetté hajlik, a lábak mozgásra lendülnek, a kar tetterre emelkedik s mintha nemes elhatározás lelkesítné az egész alakot: a halott élővé, az anyag szellemmé változott.

De mily messzire marad el sántító hasonlatom az élő valóság mögött! Mi egy márványból dolgozó szobrász munkája azéhoz képest, ki az organicus anyag-tömegből embert, Én-t fejleszthet!

A márvány mechanicus ellenállása, a mechanikai erőkkal bizton és kiszámítható módon győzhető le s a formálható anyag szenvedőlegesen tértelenségben türi a hatást, melyet a formáló reá gyakorol — míg az em-

berformáló egy élő, szintén működő s magában is szigoru törvények szerint fejlődő objectummal foglalkozik, mely, mint a víz, mint a lég, sőt azoknál is sokkal mozgékonyabb parány-tényezőivel majdnem korlátolatlan agilitást tanusít s ugyancsak mesternek kell annak a szobrásznak lennie, ki ebből az anyagból műdarabot akar formálni!

És az ember-szobrásznak még sokkal nehezebbé teszi a föladatát az a körülmény, hogy az Én kettős mozzanata és tényezője közül tulajdonképen csak az egyik áll, olyan a milyen, hatalmában: a lények, a magával hozott erők és formáló elvek összességében majdnem egészen alakíthatatlan s csak a járulékok tartalma és anyaga az, a mi válogatásra, módosításra, tervszerű elkülönítésre és csoportosításra nyújt a formálónak alkalmat.

Mily teljes ismeretével kell rendelkeznie a formálható anyagnak és a kiformalandó előképnek; a rendelkezésre álló lényeknek és a netaláni hiányai kipótlására szolgáló járulékoknak, a meglevő erők mértékének, hogy ahhoz mért tárgyak választásával se igen sok, se igen kevés ne legyen a földolgozásra kiszabott munka; és a működésbe indulandó formáknak, hogy a tartalom a lehető legteljesebb legyen, kiegészítésül a formáknak és arányos kifejlesztésül a lényeknek, összehangzatos megoldásul a nagy titoknak: az Én-nek!

És így létesül, fejlődik és gyarapodik lassan, de folyamatosan tengelye a mi személyes vágyainknak és hajlamainknak, mely köré csoportosítani szeretnénk mindent, mi saját hatáskörünkbe esik; így formálódik sajátos hajlásu tüköre a mi világnézetünknek, melynek gyűjtő, vagy szóró méreteihez képest valamennyiünk számára más és másként alakul az a nagy kép, melyet magunknak az egész világ ezerszerű és mégis egységbe tákoltt jelenségeiből fölfogásunkban formálunk.

De a fogalom-szerű formálódásnak és fejlődésnek egyik legnagyobb gátja épen az, hogy minden egy-én külön-külön tengely körül csoportosított járulékokat gyűjtve, külön-külön hajlásu tükör sugártörése szerinti világnézetet alkotván magának, a társaság, az emberiség megannyi felé hajló, törő Én-ek chaosává s nem egy összefüggő, egy célra ható egységévé válik; hogy a midőn mindenik Én saját mivolta szerinti kifejlesztésére törekszik, annak a veszélynek tesszük ki az Én-ek összességét, hogy az Én-zés, vagy mint ma mondjuk: önzés prédájául esik s a concentricus működés helyett az excentricus törekvések örök színhelyévé csontosodik.

Az Én lényege, szerencsére, magában hordozza mindazokat az erőket is, melyek számára a család, iskola, társaság élete ezerszerű szövődéseiben bőven kínálja a kapcsolatokat oly ösztönök, érzelmi és akarati mozzanatok teremtésére, melyek bőv ellensúlyozására szolgálnak az Én-zés széthuzásának, csak legyen a ki e kapcsolatokat fölkeresni, összefűzni és megállandósítani bírja.

Itt lép aztán a formáló legnehezebb, de épen azért

legértékesebb munkája előtérbe. Oly Én-eket alakítani, melyek míg a maguk egy-éniségökben teljes kifejlésre juttatják sajátos lényegük s minden alkotó-erőt, egyszersmind tudatára ébrednek e lényeg általánosan közös jellemvonásainak is, melyeknek útján összefüggésben állanak valamennyien valamennyiökkel, Én-ről Én-re fűződvn a láthatatlan, de mégis oly erős egybekapcsoló szálak, valamennyit összefoglalván ama bár különböző, egymást kölcsönösen kiegészítő erőkből álló, de mégis egységes nagy Egy-Énbe, mely lényegének főközéppontja számára a járulékok kiegészítő peripheriájául alkotja e nagy, e fölséges mindenséget, melyen a maga Éntudatának tárgyát és tartalmát leli, melynek alkotó elemei mintegy támasztó pontjai a fő Éntudatnak, megfelelőkké tévén azokat a maga saját lényegének, beléjük oltva a maga formáló elvét s állandósítva így a maga saját formáit.

Igy fordulhatnak a millio, meg millio Én-ek, látzólag külön-külön irányban nyuló tengelyei, mind, mind azon egy főtengely irányába; így válhatnak a sajátos hajlásu tükörök mind egy rendszer méreteinek megfelelőkké, az egységes, nagy összeség egybehangzó képét tárván minden Én elé, a rész-Én-ek a nagy Én alkotó elemeivé válván, magok tudatában tökéletesen egy-azon és minden részletekben megegyező tartalom tudatára ébredvn. Így lehetjük föl az archimedesi pontot, melyről az embermikrokosmosát egészen átteremthetjük, s oly világreformot létesíthetünk, a mely nem a Neptunismus vagy Vulcanismus romboló korszakain át, de mégis egészen új eget és földet formálhat az ember-világban.

Ember-formálók, Én-alakítók, nevelők! tiétek a jövő!!

Szász Béla.

A t. tanfelügyelő urakhoz, iskolaszékekhez, néptanító egyletekhez — a vidéki lapok t. szerkesztőihez s népnevelőinkhez.

A kisednevelés félszázados multja meggyőzhetett bennünket arról-hogy az intézmény úgy culturalis, mint humanitási valamint magyar nemzetiségi szempontból is életképes, s mint ilyen igen megérdemli a társadalom — különösen pedig a nevelő világ hathatós támogatását. Ezt látszik igazolni a kisedóvodák széles körü terjedése, Hontmegyének azon meghozott határozata, mely szerint minden községben óvodák felállítását rendeli el, — Tolnamegyének törekvése hasonló intézkedés megtételére, a képviselőház nagy többségének ez intézmény iránt tanusított élénk rokonszenve — a magas kormány támogatása — a közoktatásügyi bizottságnak az óvodák törvény utjáni rendezését kifejező óhaja s végül a magyarországi néptanítók ez évi országos gyűlésének tüntető magatartása, mely a népoktatási törvény módosításai közé kívánta felvenni az óvodákat:

s ez iránt óhajának határozati javaslatában kifejezést is adott.

Az intézmény félszázados multja fényesen igazolván a hozzá kötött reményeket, melyek szerint ez intézmény behozatala folytán néhány százezer gyermek nyer évente biztos felügyeletet, kellemes szórakozást, melyeknek elseje megóvjá őket minden eshető testi veszedelmektől — másika az unalomból eredhető erkölcsi romlásoknak is elejét veszi, de sőt azokat egy bizonyos, a test és lélek fejlesztésére is irányzott foglalkozási rend behozatala által tulszárnyalván igazoltnak találhatja ki, ha ez intézmény általános terjesztésére az illető körorök minden lehetőt elkövetnek.

Ma már megczáfolhatlan ténykép áll előttünk, hogy a kisedóvás legelső, csupán óvársra szoritkozó célja kiterjesztetett a nevelés bizonyos elemi fokára is. Tény, hogy óvodáink ma már nem csupán azért vannak, hogy kellő felügyelet alatt a környező veszedelmektől megóvják a gyermekereget, s nem csupán azért, hogy a munkás szülők kezeit a gyermekek gondozása alul felszabadítva, a társadalom jólétét előmozdító munka és ipar részére értékesítsék, hanem kibővített hatáskörrel bírván, feladatukat képezi a hazában élő idegen ájku lakók gyermekeit észrevétlenül a magyar nyelv birtokába vezetni, ez által részben nemzetünk számát gyarapítani, részben pedig az elemi iskola feladatát megkönnyíteni.

De a kisednevelés még ennél is tovább menve, a népiskolának más tekintetben is tesz hasznos szolgálatokat; így a gyermeket bizalomra ébreszti, rendroszoktatja, beszédszerveit javítja, szívét, lelkét, erkölcsét finomítja, kedélyes társalgás, szemléltetés által ismeretét bőviti, értelmi és emlékező tehetségét gyakorolja, kézmű foglalkozásai által érzékeit, tagjait ügyesíti, a rend és torna gyakorlatok által testét erősíti, némi munka gyakorlatai, mint a vesszőlerakás, tüzelés s rajzoltatás által az írás legelső elemeibe vezet.

Ily körülmények között nagyon kívánatos a kisednevelés általánosítása úgy, mint az Franciaországban s Amerikában tervezve van, s mint azt nálunk is általában óhajtják, hogy minden elemi iskola szerves összeköttetésben álljon egy-egy kellőleg felszerelt kisedóvodával.

De ennek keresztülvitele a politikai zavarok s financialis bajok közt, midőn a népoktatási törvénynek is számos pontját látjuk parlagon heverni, nem könnyű dolog, ezt belátjuk magunk is, de belátjuk azt is, hogy az arra hivatott erők összpontosítása mellett legalább társadalmi uton mégis tehetünk valamit, a mi a kitűzött célhoz mégis csak közelebb fog vezetni.

A kisednevelők országos egylete idei közgyűlésének határozata alapján minden lehetőt el fog követni ez irányban, s első sorban a t. tanfelügyelő urakhoz, iskola székekhez, néptanító egyletekhez — a vidéki lapok t. szerkesztőihez s

magukhoz a népnevelő urakhoz fordul támogatásért, őket kérvén fel arra, hogy saját körükben az ügyet ismertetni, ennek barátokat szerezni, s a körülmények szerint ily intézetek felállítása iránt mozgalmakat megindítani sziveskedjenek!

A népnevelő uraknak jut a szép feladat az intézmény üdvös voltáról a közönséget meggyőzni, a tanfelügyelő uraknak, iskolaszékeknek, ily intézetek felállítására buzdítani, s a sajtónak azok ez érdembeli törekvéseit minden kitelhető módon támogatni.

Népnevelőink ebbeli törekvését meg saját anyagi jólétük is kívánatosá teszi, mert az óvodák és falusi menhelyek felállítása által megakadályozható számtalan tüzi veszedelem az ő vagyonokat is megkiméli, s ha a mint mi is óhajtjuk, a falusi óvodák s menhelyek kérdése úgy oldatik meg, hogy ezek vezetése a néptanítók nejei, vagy leányaira bizassék, némi szerződésileg biztosított javadalomért, be kell látni, hogy ez intézetek felállítása nemcsak a községeknek, de maguknak a néptanítóknak is hasznára van.

A kisdednevelők országos egylete felkéri a néptanító egyleteket: sziveskedjenek e tárgyat gyűléseiken tanácskozás alá venni, kiviteléről módokat keresni; az egész ügyet az iskolaszék figyelmébe ajánlani; s egyletünk titkárát, (Kobány Mihály Budapest, Mária utca 30. sz.) ki a notáni kérdésekben kimerítő felvilágosítással szolgál, esetről esetre értesíteni.

Felkérjük a t. tanfelügyelő urakat és iskolaszékeket, hogy Plachy Bertalan hontmegyei s Varasdi Lajos tolnamegyei tanfelügyelő urak követésre méltó példája után a községeket s városokat kisdedóvodák állítására buzdítani méltóztassanak.

S felkérjük a vidéki sajtót az ügy támogatására velünk lap-csere viszonyba lépésre, hogy ez által a jövő évben már havonként kétszer megjelenő lapunk ez irányú működéséről ők is tudomást szerezzenek, mi pedig általuk legyünk értesítve az e téren megindult mozgalmakról, s kérjük arra is, hogy e felhívásnak becses lapjukban helyt adni sziveskedjenek.

Tájékozásul jónak látjuk megjegyezni, hogy nagyobb szerű mozgalmak megindítására kívánatra az országos kisdedóvó egylet kész a központról alkalmas egyént kiküldeni.

Budapest, 1878. szept. hó.

A kisdednevelők orsz. egyletének választmánya.

Egy pár igénytelen szó, melylyel az 1878—9-ik iskolai évet a zágoni községi iskolában megnyitotta Demeter Sámuel igazgató.*)

Az iskolák megnyitásának ideje figyelemre méltó időpont a társadalmi életben.

Értelmes, jóra való, helyesen gondolkozó családok

*) Tárgyhalmaz miatt késett.

örömmel várják azt, s ha eljött, bizonyos jóleső bizalommal és meggyőződéssel hozzák gyermekeiket, s adják át az iskolának, azzal a bizalommal, hogy ide jó helyre hozzák, s azzal a meggyőződéssel, hogy az iskola komoly akarattal s őszinte törekvéssel mindent megteszen a gyermekek értelmi- és erkölcsi fejlődésének biztos előhaladására.

Az iskola megelőző jóindulattal, meleg szeretettel fogadja a jövőket, s hű és lelkiismeretes kötelesség-érzettel kezd a nemes munkához, mely neki egyenes hivatása.

A családnak és iskolának ily kölcsönös értelmes találkozása s ily meleg egymásra hatása — úgy vélem — már csak magában is erős alapja azon jobb jövőnek, melyet a tiszteletre méltó áldozatkészséggel egyre fejlesztett közoktatásügytől nemzetünk s hazánk remél és vár.

Bizalom a családok részéről az iskola iránt melegágya a nevelés-oktatásügy életrevaló virágzásának, mert kedvet kelt a gyermekekben, ébreszti a tanulásvágyat s hű polgáiraivá teszi őket az iskolának; másfelől jótékonyan buzdítja a tanító igyekezetét, szorgalmát, elevenen mutatja fel neki terhes fáradozásának elismerését, gyöngéden adja tudtára szép s terhes munkásságának méltánylását.

Az a meggyőződés pedig, hogy az iskola őszinte komoly törekvéssel mindent megteszen a gyermekek helyes irányban fejlesztésére: ez kifelé népszerűséget szerez az iskolának; eloszlatja a roszakarat és ellentérekvések által szándékoson előidézett ármányokat s biztos paizsul szolgál minden nemtelen támadás távoltartására.

Hát a szeretet, az egyenes, nyílt, jóindulatu forró szeretet, melylyel az iskola a családok gonddal őrözt s féltett kincseit: a gyermekeket fogadja s karjaiba veszi?... Oh az tenyésztő erő, életfejtő napsugár, végtelen áldás a gyermeki lélek egészséges fejlődésére s az egész nevelés-oktatásügyre nézve.

És a lelkiismeretes kötelességérzet, melylyel az iskola nemes munkáját folytatja?... Ez világitó tornya az iskolának, biztató s előre buzdító zászló a növendéksereg előtt, villámhárító minden fenyegető viharban, támasza, oszlopa az iskola biztos, erős állásának.

Im a családnak és iskolának kölcsönös egymásra hatása s a közoktatásügynek ebből önként folyó áldásai!

A családokban az iskola iránti bizalmas s jóindulatu meggyőződést ébreszteni, ápolni s erőben tartani: ez szép hivatása az iskolaszéknek s előjáróságnak.

Az iskolában szeretetet s lelkiismeretes kötelességérzetet kifejteni fontos feladata, előnyös osztályrésze a tanítói karnak.

Ti gyermekeim! írjátok be lelketekbe új betűkkel népiskolánk törvényét: **engedelmesség, szorgalom, becsület.**

Azon buzgó óhajással, hogy a mindenható Isten adjon nekünk mindezekre erőt, segedelmet, kegyelmet, az 187⁸/₉-ik iskolai évet ezennel megnyitottam.

A közoktatás a párizsi közkiállításon.

IV.

Magyar-osztrák monarchia.

(H. I.) Ausztria is igen dicséretreméltó buzgalmat fejtett ki az utóbbi években a közoktatásnak az oly annyira elegendes nyelvű népesség közti terjesztése körül. Mint Magyarországon a népiskolára nézve a tankötelezettség törvénybe van igtatva; de e törvény — könnyen megérthető okból — igen egyenlőtlen mérvben hajtható végre és nem ritka dolog, hogy ha némely tartományokban az iskolába nem járók száma a tankötelesek 2—3 százalékára olvad le, másokban, mint például Galicziában 80—90 százalékra is felemelkedik.

Az osztrák császári kormány minden lehető elkövet a maga részéről, mint ezt hivatalos jelentések bizonyítják, hogy enyésztesse leginkább az állam politikai szervezetéből folyó eme kedvezőtlen körülményeket.

Más bizonyítékok is találhatók, melyek bizonyítják, hogy mily nagy súlyt fektet a kormány a tanulók szorgalmas látogatására főfeltételére, az iskola helyes berendezésére: ilyenek az iskolai épületeket feltűntető tervek és mintázatok. Nem csekélyebb súlyt fektetnek az iskolák beburorozására a különböző asztalok, iskolapadok után ítélve, melyeket több bécsi, olmützi, franzensbádi kiállító küldött be. Például érdekes pad az u. n. Wackerroder (Bécsből) féle pad a Kuze-Schildbach elvei szerint készítve, mely a német tartományokban legáltalánosabban el van terjedve. Jegyezzük meg még a Groll ur által kiállított ruganyos palatáblákat; durva feketére bemázolt vászondarabok ezek, egy lapra vannak feszítve, melyek kétségen kívül nem sokáig bírják ki a gyermekek kezét és palavesszőjét.

Ausztria iskoláiban is tiszteletben tartják a szemléltető módszert. Ezért láthatni az osztrák kiállításon is természetrajzi képeket, melyek német módszer szerint vannak készítve, igen érdekes gyűjteményecskéket a nyers anyagoknak ipari célokra való átalakítási módja megtanítására szolgáló tárgyaknak, milyen a kender, a len, a selyem, a szarú; az érzékek gyakorlására (la gymnastique des sens) szánt tárgyakat, melyeket Bécsből Delhez Constantin ur állított ki. E tárgyak igen elmés, talán igen is elmés gyakorlását célozzák az érzékeknek, a látásra nézve: a szín árnyalatok, a nagyság, a szög, körszelmény, idomok stb. megkülönböztetésének begyakorlására; a hallásra: a nesz, moraj, viszhang, csengés, zenei és szóló hang megkülönböztetésére gyakorló eszközök; különböző fémekből készült tányérok, továbbá a hangközök, öszhangok és zenei idomokhoz szoktató eszközök; ének gyakorlatok:

a nyelv hangjának megkülönböztetése, utánzása és osztályozása; a tapintásra: a súlybecslésre célzó gyakorlat, a testek felszínének érdessége, vagy simasága fokának megkülönböztetésére szolgáló gyakorlatok, eszközök, valamint a nagyság és méretek megítélésének a tapintás által eszközlésére szolgáló tárgyak. Így vannak tárgyak — és ebben Defodon igen helyesen a német rendszer-hajtás tuzását látja — még az izlés és szaglás begyakorlására is De az egész rendszer igen tanulságos és figyelemre méltó.

Az osztrák kiállításon vannak még tanulók dolgozatai is a többek közt a triesti leányiskola növendékei részéről egy egész üveges szekrény tárgy küldetett Párizsba; hasonlóképp érdekesek a Bécsben székelő „a nők értelmi és szakszerű kiképzése végett“ alakult társaság, és több vakok intézete által kiállított hasonmű tárgyak.

Oroszország.

Az osztrák kiállítást egy tágas csarnok választja el Oroszországtól és az orosz tanügyi kiállítás balra éppen a bemenetnél van a szabad művészetek csarnokából kilépve. E kiállításon legelőször feltűnik a szentpétervári hadügyminiszterium neveléstani muzeumának igen számos és érdekes küldeményei. E miniszterium felügyelete alatt nagy számú katona és tisztképző intézet van. A paedagogiai muzeum tulhaladván a tisztán szakszerű célokat olyanná fejlődött ki, hogy bármely természetű iskolának is segédeszközöket nyújthasson és az által, hogy igen alacsony díjért, gyűjteményeket, készülékeket, taneszközöket küld szót, az egyes intézeteknek nevezetes szolgálátokat tesz.

A szentpétervári paedagogiai muzeum bizonyára egyik e nemből a legjobban fölszerelt és legjobban ellátott intézeteknek a világon. Könyvtára, például, nem kevesebb mint 12,000 kötetet számlál. Órákat lehet eltölteni csupán csak az egészségügyi szakosztályban, hol a legmegragadóbb módon vannak érzékelhetőkké téve ép oly egyszerű, mint elmés eljárással a különféle physiologiai és meteorologiai tünetmények, melyek befolyást gyakorolnak az emberi egészségre. E muzeum oktatásra vonatkozó gyűjteményei ép oly joggal megérdemlik figyelmünket: minő élvezetes és egyszersmind tanulságos, például, mint egy sor báb, melyek az orosz birodalomban annyi változatot feltűntető fajok physiologiai képeit, jellegét, ruházatát illusztrálják; e bábgyűjtemény darabjainak szemléltetése hathatós segédeszközül szolgál a politikai, ethnographiai, nemzetgazdasági földrajzi órákon, mely oktatást minden értelemes tanuló végtelen könnyen felfoghat.

A paedagogiai muzeum egyik szakosztályában van elhelyezve a közoktatási ministerium tulajdonképeni kiállítása, melyet hivatalos jelentések, kiszínezett térképek képviselnek, melyeken különböző színek és vonalak jelölik ki az orosz iskolai szervezet különböző ágai-

nak az utóbbi évek folyamában Tolstoï gróf közoktatási miniszter úr alatt tett haladását; továbbá tankönyvek és eszközök, melyeknél a szemléltetés elve uralkodik; tantervek, időbeosztási táblák az elemi népiskolákban; iskolaépületi minták, az oroszbirodalom másfajú népekhez tartozó (allogenes): tunguz, volták, mordow, tatár tanulóknak fényképei, kik közül némelyek bálványimádók.

Ezekhez csatolhatjuk a különböző rajzokat, technikai munkákat, melyeket szakiskolák állítottak ki, jelesen az ugynevezett Stroganoff művészeti akadémia Moszkvából és a varsói rajztanoda.

Finnország, mely csak személyes unio kapcsával van Oroszországhoz csotolva, a közoktatásra nézve független a szentpétervári miniszteriumtól. Külön közoktatási kiállítása is van, bár az oroszról nem meszse. A közoktatásügye általán oly elterjedésnek örül Finnországban, hol két nyelvet beszélnek: a finnt és a svédet, hogy az 1866-ki törvény, mely az országban szervezte az elemi iskolákat, az első elemek megtanítására nézve a családra támaszkodhatott. A falusi község iskolájába a gyermek 10—12 éves korában vétetik föl, olvasni kell tudnia és némi vallásos ismeretekkel birnia. A közoktatás rendes tantárgyain kívül föl van véve a finn iskola programjába mindkét nemre nézve mint köteles tantárgy a házi iparmunka. Valóban a kiállításon láthatni is a varrás és egyéb női munkákon kívül, melyeket gyermek-lányok készítenek, fafaragások, esztergályos munkákat, szerszámokat, házi eszközöket stb. stb. mely utóbbiakat fiuk készítették.

A Jy väskyläben fennálló tanító- és tanítónőképződékben a leendő tanítók és tanítónők, a háziiparban képeztetnek és több kezük munkája van kiállítva. Ezenkívül még tankönyvek és tanulók által készített írásbeli dolgozatok is foglalnak e szakosztályban helyet.

Svájc.

Az igen szerény, de igen komoly jellegű svájci tanügyi kiállítás az osztály egyetlen termét foglalja el, épen a homlokzat közelében, melyen a szövetségnek igen szép jeligéje olvasható: Egy az egészért, a z egész az egyért. Leginkább azon cantonok által van képviselve Svájc, melyek a tanügy terén dicsőségre válnak: Genf, Neuchatel, Vaadt, Bern, Zürich, Lucern, Baselland.

E cantonok oktatásügyi kiállítása áll tanügyi törvényeik, iskolai szabályzataik, tankönyveik, taneszközök gyűjteményéből, melyek ajánlva vagy hivatalosan elfogadva vannak a szövetség e tagjainál; vannak még iskolák mintázatai, iskolai butordarabok, tanulók által készített különböző természetű dolgozatok és munkák. Mindez oly egészet alkot, mely megérdemli, hogy tanulmányozzuk és behatóan megvizsgáljuk, mint megérdemli az oly ország közoktatásügye, melyben a közoktatás oly elterjedt és a melyben sikerült, hogy azt fölhasználják azon két kiváló polgári erény kifejtésének

szolgálatában, melyek fölötté ritkán egyesülnek, mely két erény: a hazaszeretet és szabadságszeretete.

Megjegyzésre méltók mindazon tárgyak közt, melyeknek összhangzatos egybeállítása képezi legnagyobb erényöket, a genfi gyermekkertekben Fröbel rendszere szerint készült apró csinos kis tárgyak; a szemléltető oktatásra való képek, melyek sok őszintességgel és egészséges derűséggel felfogott jeleneteit tüntetik föl a mezei és házi életnek; rovar és ásványgyűjtemények, melyek gondosan vannak egybeállítva és könnyen használhatók; lelkiismeretes tanulmány alapján készült iskolapadok és asztalok, mint a milyeneket Neuschatel canton állit ki dr. Guillaume ur rendszere szerint; kiváló tankönyvek.

Az elemi iskolákba járó tanulók részéről kiállított dolgozatok közt legtöbb figyelmet érdemelnek a Wadi cantonból felküldöttek.

A földrajz és szépirás szintén szépen van képviselve a svájci kiállításon.

A Defodon által nyújtott kép kiegészítésére e kiválóan érdekes kiállítás leírásából álljon itt e pár vonás a „Schweizerische Lehrerzeitung“-ból.

Rendkívül érdekesek a térképek és mintázatok. Így a Beust magánintézetéből küldött szerkesztési munkák, domborművek; hasonlóan a zürichi talajképződési viszonyokat feltüntető domborművek; mert mindazt, mi a szemléltetés könnyítésére szolgál, mint haladást üdvözölhetjük. Egyik fődísz e svájci közoktatási kiállításnak a zürichi canton a felsőbb nép- és közép-iskoláknál behozott köteles természetrajzi gyűjteménye. Mindaz meg van e gyűjteményben, mi olcsón és könnyen megszerezhető és a mi a fődolog, a gyűjtemény megszerzésére minden iskola kötelezve van. Bern még nem vitte ennyire. A többi cantonoknál is kötelezett tantárgy a természetrajz, de a községek jótetszésére van bizva az, hogy gyűjteményt szervezzenek. Az idétem lap kimondja óhajtsképen, hogy e kötelezettséget törvényileg kell megállapítani. Legyen minden tanulóknak épen úgy természetrajzi gyűjteménye, mint olvasó könyve. Különösen kiemelendők: az aaráui cantoniskolák növendéki természetrajzi gyűjteményei; Siegfried szép gyűjteménye Zürichből, Wolfenspenger mikroszkopikus készülékei. A szemléltetés eszközei közt egészen saját és ujdonszerű helyet foglalnak el Ganz fotograf képei. Ugyanis nagyszámú fényképet állított ki a természettudomány, földrajz és művészet körébe tartozó tárgyakról; még pedig üvegen. E képek aztán egy camera obscura segítségével falra vetődnek jelentékenyen nagyított alakban. Figyelemre méltó lelemény! Sajnálattal fejezi ki e svájci lap, hogy a szemléltető oktatásra elegendő tőkélyre vitt képek nincsenek. Mily életeleven érzékkel bírnak a természet csodái és bámulatos szervezete iránt, e pár vonás is mutatja.

De ideje áttérnünk a másik iparos és szabadságára nem kevésbé büszke földre: Belgiumra.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A kolozsmegyei tanító-testületnek tolyó évi oktober hó 30, 31 és november 1-én tartott közgyűlése.

Folyó év oktober hó 30-án d. u. 5 órakor vette kezdetét tantestületünk ez évi közgyűlése, ekkor tartott ugyanis a szokásos előértekezlet. A vidéki tagok közül a hivataloknál fogva kötelezett tagok szép számmal jelentek meg, s midőn e feletti örömnöknek a nyilvánosság előtt is kifejezést adunk, másfelől fel kell itt említenünk azon sajnálatra méltó jelenséget, hogy a vidéki felekezeti tagtársak közül csakis két egyént voltunk szerencsések körünkben üdvözölhetni. Korántsem vádképen kívánom ezt idézni, hisz mindnyájunk előtt ismeretesek azon kedvezőtlen anyagi viszonyok, melyekkel tanítóink nagy részének küzdenie kell, de fel akarom használni ezen alkalmat arra, hogy ismételten kifejezést adjak azon közóhajtásnak, vajha a felekezeti tanítók is a közgyűlés alkalmára fuvar- és napidijban részesülnének. — De térjünk a tárgyra.

Az előértekezletet tantestületi alelnök, **Benedek József** a következő alkalmi beszéddel nyitotta meg:

Uraim és tisztelt pályatársaim!

A gondviselés az emberiséget okos- és hitünk szerint hallhatatlan lélekkel ruházta fel, mely tehetségeknél fogva minden ember istenhez hasonlítván, mindnyájan az ő képét viseljük. De ezen legfőbb jó, az istenhez való hasonlatosság mellett az emberiség nagyobb részét, a népet, még is inkább a testi és anyagi munkához kötötte a sors, míg az úgynevezett felsőbb, miveltebb osztálynak a szellemi munkásságot jelölve ki működési téréül s így különböző lett az emberi munkásság mezeje. S ez így van jól; mert ezen munkafelosztás nélkül az emberiség sohasem indulhatott volna meg és nem haladhatott volna oly sikerrel a tökéletesedés ösvényén, a mint ezt tevő.

Az emberek mint ilyenek, természetöknél fogva egyenlő joggal bírnak a társadalomban; itt nem lehetne, hogy a polgári állás, foglalkozás, a hivatal és születéssel együtt járó méltóság lényeges különbséget tegyenek közöttök. Itt elsőbbség csak annak a szakértő egyénnek adatik, a ki hivatásának, kötelességeinek lelkiismeretes teljesítésével a világi hasznokon kívül lelki érdemeket is kíván magának szerezni.

Igy van-e ez az életben? Nincs, mert a különböző államokban és nemzeteknél, melyek együtt véve az egész emberiséget képezik, ezt egészen másképpen találjuk. Mert az ember minden előnyei és tőkélyei mellett is igen gyarló teremts; öt munkásságra, mások iránt való tiszteletre ma is inkább csak az bírja, a mi az ő számára inkább anyagi, mint szellemi hasznot hoz.

Hogy az emberben lévő akarat, a tökéletesedés útján cselekedetre indíttassék, oly eszközökre van szük-

ség, melyeknek segítségével a cél a tökély elérését eszközölhesse.

Ezért jönnek létre az emberek között azon jutalmak és büntetések, melyek az anyagi jutalom és büntetés mellett a különböző foglalkozások és hivatalok egy részének elismerésében, méltánylásában és tiszteletében mint jutalom, más részének pedig lenézésében, kicsinylésében és megvetésében mint büntetés nyilvánulnak az emberek részéről, az ők természetök és fel-fogások szerint.

A tanítói hivatal jóllehet az emberi társaság keletkezése óta a legfontosabb és legszükségesebb hivatalok egyikének ismertetett el, mindazonáltal még ma is többféle vélemény uralkodik az emberek között e hivatal fölött. Mert sokan csupán árnyoldalait nézik a tanítói hivatalnak; terhes és fáradságos kenyérgyűjtésnek tartják azt; a tanító személyét pedig oly gyarló, törpe és jelentéktelen egyénnek állítják lenni, hogy mosolylyal és megvetéssel fogadnak minden nyilatkozatot, minden szót, mely a néptanítótól jő, vagy a néptanító személyéről és működése eredményéről elismerőleg és méltánylólag emlékszik meg. Mások magasabb, eszményi szempontból indulnak ki s minthogy a népnek mind szellemi, mind anyagi fölvirágzását a néptanító működésitől tételezik föl, a tanítói hivatalt valami magasasztos fénynyel látják körülveve, s a tanítót első hivatalnoknak tartják az államban.

Melyik félnek van igaza? Egyiknek sincs, mert az emberek által tett ezen jutalmak és büntetések, melyeket az említett alakban alkalmaznak, inkább zsbibasztólag, mint buzditólag hatnak az egyesek kivételével az egész testületre.

De igaza van annak, a ki azt állítja velem: hogy a tanítói hivatalnak tisztelete és fontossága magától a a tanítótól függ, mert nincs más hivatal, melynek emelkedése, vagy hanyatlása annyira feltételezettnek a hivatal érdekében munkálkodó erők minőségétől, mint a néptanítói hivatal. S a tanítói hivatal csak akkor és úgy tisztelt és fontos, ha a tanító hivatalos rendeltetését képes tudományosan felfogni, ha fáradozásainak és munkásságának egyetlen mezeje, az iskola leend, mert akkor ő hivatásának végrehajtására a lehetőséget közelitette meg.

Pályatársaim! Ugye a természet a maga ajándékait, a különböző testi és lelki erőket és tehetségeket, nem osztotta egyenlő mértékkel az embereknek? S az erők és tehetségek kifejtése és használása minden embernek saját munkásságára van bízva? Szerencsés és boldog az az ember, az a tanító, ki az erők és tehetségek kifejtését és használatát a tökéletesedés útján ott kezdi, a hol az ő előde elhagyta, s okulva annak tapasztalatain származtatja le és követi munkásságában a szabályokat és törvényeket. Szerencsés és boldog az az ember, az a tanító, kit az erők és tehetségek kifejté-

sében és használatában a tökéletesedés útján a szeretet és igazság vezérlenek; mert ekkor ő a magát tájékoztató utmutatóban feltalálta azon czélszerű és kiségitő erőket, melyek őtet az ő munkájában való előhaladásban könnyebbitik és kitűzött céljához biztosan vezérlik.

Jézus a legnagyobb tanító, kinek minden szava törvény, minden tette kötelező ránk, tanítókra nézve, tanítványaival töltött utolsó órájában így szólott azokhoz: „Egymást szeressétek, a szeretet legyen az a bélyeg, miről megismerjenek, hogy ti az én tanítványaim vagytok.“ Azt hiszem itt Jézus nemcsak az egymás iránti szeretetet kötötte tanítványainak, mint leendő tanítóknak szívökre, hanem egyszersmint intette és felhívta figyelmüket azon szeretetre, mely a bizalom és édes ragaszkodás gyöngéd kötelékével tartja össze a tanítót és tanítványt. Ezzel Jézus oly biztos utat jelölt ki mindnyájunknak számára, mely a boldogulás céljához esendesen, de biztosan vezérli földi életünk hajóját; oly utat, melyen haladva tiszteletet és bizalmat fogunk szerezni magunknak és a tanítói hivatalnak.

Mert a mely iskolában az együttműködő, képzett és lelkiösmeretes tanítók jóindulattal viseltetnek egymás iránt; hivatalos teendőikben úgy, mint a közéletben egymást támogatják, egymást segítik és őket nemcsak egymással, hanem a tanítványokkal is szeretet köti össze: ott a világi gondok nyomása alatt is gyönyörrel van fűszerezve a tanítói hivatal; ott a tanítók munkásságának sikere, annak jóeredményei a népeletben bizonyosan mutatkozni fognak.

Lehet-e ennél üdvösebb és örömteljesebb jutalma munkásságunknak?

Ellenben a hol a képzettség hiányzik és a köteleesség mulasztása mellett, a szeretet helyett az ellen-szeny és az ehhez oly közel rokonságban álló gyűlölség felütötte hydra fejét a tanítók között: onnan számüzve van a béke és megelégedés anyala, ott a tanítók saját kezüleg tépték szét boldogságuk fonalát és mérgezték meg nemcsak saját, hanem a tanítványoknak is életét s tették tönkre munkásságunknak jó sikerét.

Követheti-e nagyobb büntetés a tanítók rossz cselekedeteit, mint egy ilyen eredmény tudata? Tanítók-e az ilyenek? Nem. Az ilyen tanítók lélekgyilkosok. Az ilyen tanítók főokai nagyrészt annak, hogy még ma is köteleességeket rónak ránk, nálunk nélkül; követelnek tőlünk, a nélkül, hogy a mi követeléseinknek csak részben is eleget tennének; megtagadják hivatalos teendőinkbe való beleszólási jogunkat, s ezek által megsemmisítik a tanítói hivatal tiszteletét.

Pályatársaim! Akarjátok-e, hogy ezek ne történjenek? Akarjátok-e, hogy a tanítói hivatal tisztelt és fontos legyen? Akarjátok-e, hogy személyetek és hivatalotok iránt tisztelettel viseltessenek az emberek? Akarjátok-e, hogy munkásságtoknak sikere, annak jó eredményei a nép életében mutatkozzanak? Ha igen, akkor engedjétek meg nekem, hogy a mondottakhoz husz évi

tanítóágom alatt szerzett tapasztalataimból kifolyólag, ez ünnepélyes alkalommal mondhassam ki: hogy a tanítói hivatalnak tiszteltté és fontossá tételénél a tanítók részéről a tulszerénység épen úgy árt sokak előtt, mint az önzés. Engedjétek kimondanom, hogy a tanító hivatalának betöltésére nem elég a tanítói oklevél, mert azok az érdemek, melyekért azt megadják, hamar elmosódnak, ha nincs meg az erős akarat a tovább haladásra. Épen ezért, mindnyájunknak és az általunk szolgált ügynek érdekében engedjétek meg, hogy buzdíthassalak a tudományos képzés tovább fejlesztésére, kötelelességeitek lelkiösmeretes és pontos teljesítésére. Engedjétek meg, hogy hívhassem föl figyelmeteket a nagy mesternek, Jézusnak, tanítványaihoz intézett szavaira: „Szeressétek egymást.“ Szeressétek tanítványaitokat, mert a szeretet szüli számunkra az igazságot, az igazság pedig az erkölcsi világnak lelke, mely istentől származik és ő benne végződik. Szeretet és igazság, oly kincsek, melyeknek birását legritkábban bizonyítják be tettek által azok, kik leginkább dicsékednek velök. Szeretet és igazság, tudományos képzettség és kötelelességeinknek lelkiösmeretes és pontos teljesítőse legyenek hát azok a bélyegek, melyekről megismerjenek, hogy mi tanítók vagyunk. Ezek és csak ezek által tehetjük tiszteletre méltókká önmagunkat és fontossá hivatalunkat.

E megnyitó beszéd után tárgyalattott a közgyűlés sorrendje, és megbeszéltek a nevezetesebb ügyek.

A közgyűlés október 31-én d. e. 9 órakor vette kezdetét. A szép számmal egybegyűlt közönség a város ház nagy termét teljesen megtöltötte.

Először a helybeli állami tanító-képezde önképzőkörének dalárdája énekelte a „Hymnus“-t. E minden tekintetben szabatos előadás, a jelenvolt közönséget teljesen kielégítette. Bizonyosságául szolgált e siker Boér Gergely képezdei zenetanár páratlan buzgalmának s kiváló szakértelmének, másfelől pedig az ifjuság szép iránti érdeklődésének.

Ezután tantestületünk köztiszteletben álló elnöke **Váradai Károly** igazgató ur — a közgyűlést egy igen szép alkalmi beszéddel nyitott meg, melyben — a szokásos üdvözlés után — felsorolja a tanítótestületek ellen emelt vádakot (hogy nem dolgoznak eleget) kimutatja azok alaptalanságát s bebizonyítja, hogy a tanügy nehéz körülmények daczára is izmosodik, erősödik, de mert ez belső gyarapodás, a külső vizsgálók nem igen veszik észre. Megemlékezik arról, hogy a tanítók régebben azért érintkeztek annyit a nyilvánossággal és beszéltek annyit dolgairól, hogy megnyerjék a tanügy érdekeinek a közönséget. De belátták, hogy így az intensiv működésre nem marad idejük, azért az extensivet korlátozni kezdték. Kimutatja a tanító-egyletek szükségességét, körvonalozza feladatát, teendőit, nevezetesen, hogy a tanítóknak ezután többet kell tenniök arra, hogy az életkörülményeknek megfelelőleg hív és igaz munkásokat ne veljenek tanítványaikból. De ilyeneket, kivált

az osztátlan (6 korosztály) népiskolák alig nevelhetnek, mert a sokféle tantárgy és nagy tananyag s ezek elaprózása mellett tanítványaikat türelemben, kitartásban a hiv és igaz munkás e legfőbb erényeiben, nem fejleszthetik és nem gyakorolhatják kellőleg. Figyelmeztet továbbá arra, hogy ezután kell még a tanítóknak tisztáznok azt, hogy a kézimunkákból mit és miként kell a népiskolában tanítani, mert — ugymond — az élet nem elégedhetik meg azzal, hogy a nép gyermekeit 6—9 évig és évenként 8—10 hónapon át mindig csak könyvből tanítsák és legfőleg csak táblán és papíron foglalkoztassák. Népünket nem menti meg az az aránylag kevés ismeret, melyet a népiskola nyújthat neki, ellenben megmenti, ha onnan kilépve munkaszeretetet és munkára való készséget viszen magával. Végül szól a takarékoságról. Kiemeli, hogy a népiskolák nem bódoltak eléggé a takarékoság követelményeinek, sőt akaratlanul is vétének ellene a sok tankönyvvel, irkával stb., melyeket könnyen elvetni engednek.

Az elnöki megnyitó beszédet a közgyűlés lelkes éljenzéssel fogadta.

A megállapított sorrend szerint ezután Paal Ferencz kép. igazgató ur olvasta fel a tantestület múlt évi működéséről szóló titkári jelentést, melyet lapunk kevés kihagyással egész terjedelmében közöl s melyet a közgyűlés éljenzéssel fogadott s annak gondos egybeállításáért, a testület érdekében fáradhatlanul buzgó titkárnak — Paal Ferencz képezdei igazgató tanár urnak — elismerését fejezte ki s jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott.

A választmány évi jelentéséből kifolyólag elfogadta a közgyűlés a következő határozati javaslatot: „A hivataluknál fogva kötelezett rendes tagok, ugyszintén az önként ajánkozott rendes tagok is, ha a tankerületből eltávoznak, e változtatásról kötelesek a testület központi választmányát tudósítani, mit ha elmulasztanak, továbbra is az egylet rendes tagjaival tekintetnek, s tagsági kötelezettségeik teljesítését, névszerint a tagdíj fizetését, a központi választmány tőlük jogosan megkövetelheti.

Ugyancsak az évi jelentés alapján határozatott, hogy tekintettel arra, hogy egyletünk életében ismét egy három éves cyclus telt le, s ezzel együtt az önként ajánkozott rendes és pártoló tagok kötelezettsége is lejárt, utasítatik a választmány, hogy új tagok gyűjtése végett hiteles aláírási ivatek bocsásson ki, melyek alapján a titkár a tagok névsorát egybeállítsa.

Végre ugyancsak az évi jelentés kapcsában, helybenhagyólag tudomásul vette a közgyűlés a választmány azon intézkedését, hogy a múlt évi közgyűlés alkalmával kitörölt 8 tagon kívül még 34 tagot a névsorból törlesztett, mint a kik részint elhaláloztak, részint állomásukat elhagyták, vagy más ok miatt tagsági kötelezettségeiket nem teljesíthették.

Ezután a felülvizsgáló bizottságok küldettek ki és pedig a pénztár, a könyv- és irattár felülvizsgálására,

és a tanszertár megvizsgálására, valamint megválasztott a szavazatszedő bizottság is.

A bizottságok kiküldése után, elnök jelenti, hogy Szentgyörgyi Lajos tagtársunk a tárgysorozatban jelzett nyilvános tanítást, minthogy iskolájában éppen szünidő van, nem tarthatja meg. E tényt a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul. A Spengel Ede tagtársunk által tartandó nyilvános tanítás meg szemlélésére kiszálló bizottság előadójaul Binder Laura k. a. bánffi-hunyadi tanítónő kéretett fel.

11 órakor Szász Béla egyetemi ny. r. tanár ur kezdette meg felolvasását az „En“-ről.

A felolvasás bevégeztével elnök a közgyűlés nevében köszönetét fejezte ki a tanár urnak azon megtisztelő szíveségért, melyben gyűlésünket felolvasása által részesíté.

Ezzel az első napi közgyűlés tárgysorozata elvégeztetett, kivéve az egylet lapjának ügyét, ez azonban, tekintettel az idő előre haladottságára a másnapi folytatólagos közgyűlésre halasztatott.

Délután 3 órakor a rom. kath. lyceum természetani termében gyűltünk össze, hol dr. Smidt Ágoston egyetemi magántanár ur tartott előadást a természetan köréből. Tárnya: „Az erély nemei és azok átalakulása.“ Előadó bévezetőleg főlemliti, hogy a physikai buvárlat jelen pezsgő mozgalmá attól a pillanattól datálódik, midőn a természetan elvetve a súlytalan fluidumok munkáját a mozgást állítá fel a természetan jelenségek és változások alapokául. Amint a tömegmozgalom avagy mechanikus mozgás (erély) alkalmas körülmények közt, megfelelő mennyiségű hővé, villanyosságá, hanggá stb. változhatik, ugy viszont ezek is egyenértékű mechanikus erélylyé alakulhatnak át. Ezután megkülönböztetvén a helyzeti és mozgási erélyt, elősorolja az erély eddig ismert hét nemét, melyek mindegyike mint helyzet és mozgás erély jelentkezhetvén, százkilencvenhat átalakulási processus lehetséges; ezek közül csak a mechanikus erélynek ugyan azzá való átalakulása tekinthető olyannak, melynek viszonyai és törvényei minőség és mennyiség szerint az exact tudomány igényeinek teljesen megfelelőleg vannak megállapítva; a hő és mechanikus erély közt is sikerült már egy quantitatio vonatkozást felderíteni, mi az erély többi nemeire nézve még ma jámbor óhajtás. Minda mellett az erély aequivalens átalakulása kétségtelen tapasztalati tény, melynek szükségképi következményeül áll a tétel, hogy a mint a világegyetem anyag képlete állandó: ugy az anyaghoz elválhatatlanul kötött erélyképletnek is állandónak kell lenni. Ámde minthogy a mozgás olyasmi nélkül, a mi mozog, nem gondolható, az égi testek közti ürt, mint a fény- és hőmozgás hordozója a tökélyesen rugalmas éter hidalja át, mely végtelen finomságánál fogva az egyes testek atamjai közé is behatolva, ezek egymásra hatását sokképen módosítja.

Példakép az erély átalakulására bemutat néhány kísérletet, névszerint: az ingát, melynél a mech. helyz. erély mozgási erélylyé s viszont változik át mindaddig, míg az ingába eredetileg fektetett erély a lég ellenállása s a surlódás disgregáló és hőgerjesztő munkájában szét nem oszlik; egy sebesen forgó, szájával lefelé fordított edényből a víz ki nem folyik, mert a röperő szakadatlanul a víztömeg helyzeti erélyévé változik; a légtűzszerzámban összeszorítására elhasznált mech. munka mint hő tűnik elő, mely egy darabka tapló szénkönyeinek helyzeti vegyerélyét felszabadítja; surlódás által egy rézcsőben a kénáether néhány percz alatt fel forr; a villanyáram vizen vagy vékony vashuzalon való átmentében tetemesen gyengül, de a látszólag eltűnt villany erély ott a víz felbontásában, itt a huzal melegülésében más alakban ismét napfényre kerül; a villanyos áram mozgási erélye a körében levő puha vasban a delejesség, a közellevő zárt vezetőkben a feszült villanyosság helyzeti erélyét támasztja; a Geissler csövekben a villanyos erély különböző színben ragyogó világossággá leszen; a beszélő telephonban a hang mech. mozgássá, ez delejességgé, ez ismét villanyossággá, a hallgató telephonban ez a villanyosság delejességgé, ez mechan. mozgássá s hanggá változik; a Noéféle hővillanytelepben a világító gáz helyzeti vegyerélye hővé, ez villanyárammá; a Crookes-féle radiometerben a világosság sugárzó erélye, egyik oldalon kormos csillámlemezekkel felszerelt platin-keresztecskét forgó mozgásba hoz; Edison phonomotorában a hang egy kereket hoz forgásba: e kísérletek perspectivát nyitnak oly korba, midőn fa- és szénkészletünk fogytával a közvetlen verőfény és az ebből lett szelek, vizesések, folyóvizek, a hold és nap vonzása okozta árapály erejével nem csak gépünket hajtjuk, hanem talán p. egy vizesés erélyével, ételünket főzzük, szobánkat fűtjük s még világítjuk is.

E kísérletekkel gazdag s tárgyára nézve nagyon érdekes előadást feszült figyelemmel hallgatta végig a szép számmal egybegyűlt közönség, s annak befejeztével megéljenezte a tisztelt tanár urat, ki a gyűlésre egybegyűlt tanítóknak, egy valóban kedves órát szerzett. Tantestületünk elnöke mindjárt a helyszínén meleg szavakban köszönetét fejezte ki, az előadó ur szivességeért. — Fogadja a nagyra tisztelt tanár ur e helyen is őszinte köszönet nyilváníását.

D. u. 5 órakor a polgári iskolába mentünk hol **Kiss Sándor** tanár ur tartott a földrajzból módszertani előadást. Álljon ennek is rövid kivonata, előre is megjegyezvén, hogy az ilyen tárgyú értekezések értékét egyfelől igen nagy mértékben emeli ez élőszó, másfelől annak nemcsak főbb vonásaiban, de részleteiben való bemutatása. A vázlatos reproductio, mit adhatunk, következő:

Nincs tantárgy, mely annyira igénybe venné a tanító ügyességét, mint a földrajz, és másfelől, melynek

módszerében annyi eltérés, bizonytalanság lenne mint ennél. E körülmény okát részint e tárgy sokoldalúságában, részint az iskolába való bejutásának rövid múltjában látja. Történeti visszapillantással bemutatja a földrajz múltját s szól a philantropok buzgalmáról, melynek célja hogy e tárgy az iskolába méltó helyet nyerjen. De a philantropok elismerésre méltó buzgalma daczára is az ők földrajza nem volt egyéb, mint zavaros encyclopediája egy csomó historiai, politikai, s statistikai adatoknak, melyek közt összefüggést, ezek és a talaj közt ok és okozati viszonyt keresni senkinek eszébe nem jutott. E korban tehát a földrajz a tanulónak csak emlékező tehetségét vette igénybe, s így sok tekintetben nem fejlesztő, hanem épen butító hatása volt. De e század elején végre bekövetkezett a földrajznak egy szebb, egy új kora. Két férfi az, ki a földrajzot **tudományyá** tette s annak módszerében a helyes utat, az egyedül biztos kulcsot felfedezte. E két férfi Humbolt Sándor és Ritter Károly; behatóbban szól ezek érdeméről, amannak utazásáról, s azután áttér az általok megteremtett összehasonlító módszer megismerésére. Részletesen szól e módszer 2 neméről: a külső és belső összehasonlításról, gyakorlati példákkal világosítván azok alkalmazását.

Szól a földrajzi tényezők azon összefüggéséről, mely a Ritter módszerének alapját képezi, s ezeknek az emberre gyakorolt befolyásánál fogva a földrajz és történelem közti összefüggésről. A földrajz és történelem, habárkülönöző működési körrel bírnak is, — testvérek; állítását Peschel Oszkár azon tétellel bizonyítgassa, melyben mondja: „A népek azon vidékek bélyegét hordják magukon, melyeken laknak.“ Az összehasonlító módszer lényegének bemutatása után áttér azon előnyökre, melyekkel e módszer bír. Összehasonlítja a földrajznak ezen elvek szerint való kezelését a régi eljárással s illusztrálja, hogy paedagogiai szempontból mennyivel előnyösebb e módszer, mely által a tanulónak annyi lelki tehetsége vétetik egyszerre igénybe. Szól továbbá e módszernek a polgári, sőt tapintatos mérséklettel az elemi iskolában is alkalmazhatása mellett, mint legfőbb bizonyítékot mutatván fel, hogy épen így fogunk az elemi iskola egyik legfőbb axiomájának, a szemléltetve tanításnak igazán hódolni. Több oknál fogva azonban, különösen az alsóbb rangú iskoláknál, az összehasonlítást inkább az ismétlés idejére kívánja szorítani. A földrajz szemléltető eszközeinek érintése után, áttér e tárgynak rajzoltatva tanítására s megismerteti — mint a helybeli polg. iskolában a földrajz tanára — követni szokott eljárását, bemutatván ez iskola növendékeinek földrajzi dolgozataiból osztályonként egy néhányat. Valóban olyan munkákat láttunk ezek közt, melyek becsületére válnak a kolozsvári polgári iskolának! De e téren az eddiginél egy sokkal előnyösebb rajzoltatási eljárást és mintát is

bemutatott az előadó. Az ilyen földirati rajzokkal csak ez év folytán ismerkedett meg Seidlitz után, s mivel meggyőződött ennek korábbi eljárásánál minden tekintetben czélszerűbb voltáról, ennek alkalmazását már a jelen tanévben megkezdette. Valóban óhajtható lenne, ha földrajzzal foglalkozó tanítóink a tárgy e nem kis fontossága ágát figyelmezők, tanulmányuk tárgyává tennék. — A földrajz tanításnak itt igen szűk keretben felmutatható módszerének előadása után, előadónk áttért annak gyakorlati bemutatására is, tárgyalván a Ritter-módszere szerint az ész. nyugoti hegyvidéket, a Dunántuli kerületet, a két alföldet s a hydrográfiai viszonyokból — minthogy az idő jó előre haladt — csak a Dunát.

Lapunk jövő évi folyama egész terjedelmében fogja közölni az előadottakat, azonban egy kedves kötelességet vélünk teljesíteni akkor, midőn elismerésünket és köszönetünket — mint azt a közgyűlés is tette — fejezzük ki, e valóban tanulságos előadásért.

November 1-én reggel $\frac{1}{2}$ 9-től $\frac{1}{2}$ 10-ig. Spengel Ede tanító ur tartott nyilvános tanítást a luth. iskola helyiségében a III-ik és IV-dik fiu osztály növendékeivel. A tanítás tárgya a német nyelv alaktanából volt merítve. A tanítást a jelen volt bizottság, tekintettel a kétnyelvűség nehézségeire, sikerültnek nyilvánította.

November 1-én 10 órakor a közgyűlés folytatása a városi tanácssteremben. A múlt napi gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása s hitelesítése után, elnök megköszönte a benne helyezett bizalmat, úgy saját, valamint tisztársai nevében leköszönt. Az elnök helyét, mint korábban Fazakas József tanár ur foglalta el, korjegyzőül pedig Pataki Ferencz tagtárs kéretett fel. Ezután a szavazatszedő bizottság tette meg jelentését, melynek eredménye alapján a tantestület tiszti kara s központi választmánya következőleg alakult meg:

Elnök: Váradi Károly, alelnök: Benedek József, titkár: Rieger Imre, jegyzők: Dézsi László és Nagy Kálmán, pénztárnok: Propper Ferencz, könyvtárnok: Pataki Ferencz, tanszertárnok: Gazsi József. A központi választmány tagjai a) az alapítók közül: Czirják Albert, Jancsó Lajos, Parádi Kálmán, Szász Domokos és Stöger Béla; b) a rendes tagok közül: dr. Bartok István, Benedek Áron, Benedek Samu, Boér Gergely, Deák József, Fazakas József, Gunesch Károly, Hosszú Ferencz, Kiss Sándor, Kozma József, Nyárádi Lajos, Paal Ferencz, Sárdi József, Szentgyörgyi Lajos és Turcsányi Gyula.

A szavazatszedő bizottság jelentése után elnök Váradi Károly megköszönve azon megtiszteltetést, hogy a közbizalom ismét őt helyezte e diszes polczra, felszólítja az ujonnan megválasztott tisztviselőket, helyeik elfoglalására.

A sorrend szerint ezután a kiküldött bizottságok tették meg jelentésüket a testületi pénztár, továbbá a könyv-irat- és tanszertár állásáról. E jelentések részle-

teit itt mellőzzük, miután titkári jelentésből az erre vonatkozó adatok közölve vannak. A közgyűlés az említett jelentéseket tudomásul véve, az érdekelt tisztviselőket, eddigi működésüknek hálás elismerése mellett, a további felelősség terhe alól a szokott fenntartással felmenté, s a választmányt utasította az erre vonatkozó okmányok kiállítására.

Ezután a tegnapi gyűlés sorrendjéről elmaradt egy-letli lap ügye tárgyalatott. E kérdéshez többen hozzászóltak, melyek után a közgyűlés a következő határozatot fogadta el: „A közgyűlés örömmel veszi tudomásul, hogy az egyesület által „Család és Iskola“ czímen kiadott szak közlőny az adott viszonyok között hivatásának teljesen megfelelt. Ezért a multra nézve, az eddigi szerkesztőnek s a munkatársaknak, odaadó buzgalmuk s kitartó munkásságukért elismerését s köszönetét nyilvánítja. E lapnak, mint az erdélyi részek egyetlen tisztán tanügyi közlőnyének fenntartását jövőre is melegen óhajtja, s ezért annak, úgy anyagi, mint szellemi támogatására minden lehetőt megteend. Továbbá felhatalmazatik a választmány, hogy az előfizetési összegekből az anyagi kiadások fedezése után fenmaradt részt, azonnal a szerkesztő rendelkezésére bocsássa, hogy ez a lap munkatársai díjazására s egyéb, a lap szellemi oldalát illető kiadások fedezésére fordíthatassa. Annak bebizonyítására, hogy a testület tagjai a lapot anyagilag is támogatják, a közgyűlés ideje alatt 40-en iratkoztak alá, mint a kik kötelezik magukat, hogy az egyesületi lapot a jövő polgári évben járattni fogják.

Ez indítványok során Paal Ferencz kép. igazgató ur előadja azon indítványt, hogy jövőre a köröknek a központi választmány tetteket küldjön ki, melyek a köri gyűléseken megvitattatva, egy megbízott előadó által a közgyűlésen is tárgyalatnának, s végre általános vita tárgyát képeznék. — Ez indítvány elfogadtatott, valamint fennidézett tagtársunknak azon indítványa is, hogy tekintettel arra, miszerint vannak a központban oly tagok, kik hivataluknál fogva köteles tagjai a tantestületnek, de miután esetleg nem választmányi tagok, az egyesület érdekében semminemű munkásságot nem fejtenek ki, köteleztessenek ezek jövőre vagy a nevelésügyi bizottságba beállani, vagy pedig ugyan e bizottság tartson évenként kétszer a köri értekezletekhez hasonló gyűlést, melyre az illető tagok az alapszabályok értelmében megjelenni kötelesek.

Ez előadott indítványok, valamint Zöld József tagtársunk azon indítványa, hogy a gyalui állami iskola tanítói, miután a vidék külön kör alakítására nem alkalmas, vagy a központhoz, vagy a b.-hunyadi körhöz osztassanak be — elfogadtatván, a kivitel módzatai a választmányra bízattak.

Ugyancsak elfogadtatott Kilyéni Endre tagtársunk azon indítványa, hogy jövőre a közgyűlésekre a tantestület pártoló tagjai is meghivassanak.

Ezzel a kitűzött sorrend letárgyaltatván, elnök a gyűlést befejezettnek nyilvánította.

Közli:
Rieger Imre.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tanítótestület 1877. nov. 1-től 1878. nov. 1-ig lefolyt évi működéséről, felolvasta titkár Paal Ferencz a tanítótestületnek Kolozsvártn, a városház nagytermében tartott közgyűlésén 1878. okt. 31-én.)*

«Tisztelt közgyűlés!

Alapszabályaink értelmében a központi választmány teendői közé tartozik: minden rendes közgyűlés elé a tantestület egy évi működése eredményéről s a szükséges tennivalókról tüzetes jelentést, illetőleg javaslatot terjeszteni. Ez alkalommal egyletünk életének hetedik évéről kell számot adnunk. Miután tantestületünk azon kedvező helyzetben volt, hogy az általa kiadott „Család és iskola“ című nevelésügyi szaklappal, mint sajátjával rendelkezhetett és ennek hasábjain a letelt egyleti év folytán kifejtett tevékenységéről tagjait koronként értesíthette: úgy hiszem, a közgyűlés helyeslésével találkozom, ha titkári jelentésemben nem annyira az egyes részletek aprólékos leíráásával és színezésével foglalkozom, mint inkább a részekből alakult egészre igyekszem úgy körvonalozni, hogy egyletünk munkálkodásáról egy összefoglalt és áttekinthető képet mutassak fel.

Tantestületünk három körre volt felosztva, t. i. a központira, a mely egyletünk helyben lakó tagjait foglalta magában, és két vidéki körre, névszerint a bánfihunyadi és nagy-almási körökre. Hogy Kolozsmegye nagykiterjedésű tankerű letén a vidéki tanítókból csak két kört lehetett alakítani, sajnosan kell felemlitnünk; mert ha az idegen ajku tanítóktól nem is követelhetjük, hogy tankerületünkbe lépjenek, de magyar népiskoláink mindenik tanítójától megvárni, hogy a közös munka alól ne vonuljanak félre s idejőkből és tehetségükből áldozzanak valamit annak az egyletnek, mely czélul iskoláink jobbkarba emelését, a tanítás előmozdítására tartozó ismeretek gyarapítását s a tanítók tekintélyének, hatáskörének s ez által helyzetének emelését tűzte ki, és a mely egylet folyvást gondosan ügyelt arra, hogy sem a felekezetek, sem a nemzetiségek érdekeit s jogkörét meg ne sértse, s elég méltányos volt alapszabályaiban gondoskodni arról, hogy a szegényebb sorsu tagok, kivált azok, a kik mint felekezeti tanítók, még ez idő szerint fuvart és napidíjat a gyűlések idején nem kapnak, fel legyenek mentve a büntetések terbe alól.

A központi kör tagjaiból alakítottatott meg a központi választmány, mely áll 8 tisztviselő és 20 vá-

*) E gondosan összeállított titkári jelentésből egy pár helyen, hol az kevésbé általános érdektű tárggyal foglalkozik, helykiemelésből kihagyásokat tettünk.

lasztmányi tagból. E testületben a helybeli rendes tagok, igen kevés kivétellel, mind bennfoglaltatván, a választmány munkálkodásáról szóló jelentésem egyszersmind a központi kör működésének körvonalozása, mert az az egy néhány kimaradt tag meghívott és szívesen látott vendége volt a választmány minden gyűlésének s rendes tagja lehetett úgy a népnevelési, mint a tankönyvbíráló bizottságnak.

a) A lefolyt egyleti évben tartott a választmány mindössze 13 gyűlést, melyek közül 10 rendes és 3 rendkívüli volt, és a jegyzőkönyv tanusítása szerént hozott 125 határozatot.

A választmány első teendői közé tartozott azon ügyek elintézése, a melyeket a mult közgyűlés tett volt hozzá át. Ezek részben az egylet lapját, annak szerkesztőjét, munkatársait, díját s az előfizetéseket illetik, részben a könyvtárra, a járatott lapokra vagy a tanszertárra vonatkoznak, s így ezek elintézéséről a fennjelzett címek alatt fogom jelentésembet megtenni; itt csak azt az egy pár ügyet említem meg, a melyek a fennebbiek közé nem sorolhatók, t. i. a tantestület összes tagjai névsorának összeállítása, és a hátrálékban levő tagsági díjak felbajtása.

Itt a titkári jelentés részletesen elmondja azon nehézségeket, melylyel a tantestület összes tagjai teljes névsorának összeállítása járt, s melynek legfőbb oka tantestületünk könyvtárát felemésztt tűzvész zavaraiából keletkezett. A most lefolyt 1877/8 tantestületi esztendőről azonban sikerült egy meglehetősen teljes névsort összeállítani, mely szerint tiszteletbeli tagja volt egyletünknek összesen 7., hivataluknál fogva kötelezett tagja — t. i. a kolozsmegyei tankerület területén levő állami és községi népiskolák, felsőnép- és polgári iskolák, képezdek tanárai, tanítói éstanítónői — összesen 50., önkényt beállott rendes és magát 3 évre kötelezett tagja a felekezeti tanítók, tanítónők és gyermekkertésznek, valamint a nevelésügyért buzgalkodó lelkészek közül összesen 41., végül pártoló tagja volt összesen 28. — és így 126 tagból állott tantestületünk a mult évben, nem számítván ide azon alapító tagokat, a kik évek előtt segítették az alapító-összeg lefizetésével egyletünket megalakulni a nélkül, hogy további kötelezettséget vagy jogot tartottak volna fenn magoknak. Az alapító tagok száma az összeirt névsorban 64-re van téve.

A hátrálékban levő tagsági díjak — miről a t. jelentés hasonlóképp részletesen szól — szintén sok bajt adtak a választmányuk, mely ügynek tisztázása főképp a miatt nem történhetett meg, hogy a fentebb jelzett okból nem volt a tantestületnek egy teljes névsora. Végre a választmány a közgyűléstől, nyert felhatalmazás alapján 34-t az ilyen hátrálékosok közül az egylet tagjai sorából kitörölt. E két ténynek itt nem részletezett tárgyalása után így folytatja a titkári jelentés:

„Nem fárasztom a t. közgyűlés figyelmét az év folytán a választmányi üléseken letárgyalt és litézett folyó ügyek elősorolásával; hanem áttérek az egyes szakbizottságok munkálkodásának körvonalozására.

Az ügyrend értelmében, a novemb. 10-kén tartott népes választmányi gyűlésben megalakult a nevelésügyi és a tankönyvbíráló bizottság, valamint ugyanekkor megalakítottatta gazdasági bizottság is.

b.) A nevelésügyi bizottság tagjaivá ajánlottak: Váradi Károly, Benedek József, Paal Ferencz, Pataki Ferencz, Nyárádi Lajos, Propper Ferencz, Dézsi László, Gazsi József, Boér Gergely, Spengel Ede, Szöllösi István, Fazakas József, Szent-györgyi Lajos, Rieger Imre, Benedek Samu, Kozma József, Tarcsafalvi Albert, a kikhez a helyben lakó tagok közül később még számosan csatlakoztak, miután a bizottság célul tűzte ki leginkább oly dolgokkal foglalkozni, a melyek közvetlenül minket, elemi tanítókat érdekelnek leginkább. Gyűléseit minden héten egyszer, kedden délután 6 órakor tartotta az egylet helyiségében. Kebeléből választá esetről esetre azon gyűlésre az elnököt; jegyzőnek szíves volt Rieger Imre tagtárs ajánlkozni, aki egyszersmind arra is vállalkozott, hogy a bizottság működéséről az egylet lapjában koronként értesítendiaz olvasó közönséget.

A nevelésügyi bizottság legtöbb idejét a népiskolák számára kiadott legújabb — 1878 évi — miniszteri tanterv ismertetése, bírálása s az ebből fejlődött tanuságos eszmecsere foglalta el. Az előadó tisztét Paal Ferencz tagtárs vállalta el, jelezvén, hogy ez új tantervvel való tüzetes megismerkedést minden népiskolai tanítóra nézve mulaszthatlan kötelességnek tartja, miután ebben van kitűzve azon cél, a mely felé elemi iskoláinknak törekedniök kell. Valóban, t. közgyűlés! e tanterv egyes tételei tárgyalása alkalmával az eszmék társulása útján koronként igen érdekes és tanuságos megjegyzések s illusztrálások és vitatkozások fejlődtek ki a számosan összegyűlt tagok között, a melyeket itt természetesen fel nem sorolhatunk már csak azért sem, mert a bizottság gyorsíróval nem rendelkezett. Valamint az egylet lapjának bekellett érnie a határozatok vázlatos tudósításával, úgy én is csak azon eredmények körvonalozására szorítkozhatom, melyek közvetlenül a tantervre vonatkoznak s a jegyzőkönyvben foglaltatnak!

A tanterv az egy tanítóval bíró iskolát is 6 korosztályra osztja, s a dolog természete szerint mindenik évnek kitűzi a maga saját elvégzendőit. Ezzel kapcsolatosan hosszas tárgyalásra adott alkalmat és anyagot azon elemi iskoláink berendezése, a melyek 4 osztályuak lévén a 6 évi tananyagot 4 évre szorítják össze, sőt e mellett sokhelyt a tulajdonképpeni tantárgyak rovására, mellékes érdekekért oly tárgyakkal gyötrik a gyermekeket, a melyek az elemi iskolák tárgyai közé nem valók, p. o. a latin, német s néhol a francia nyelvek, midőn a gyermekek még saját anyanyelvük grammatikájával sem ismeretesek. Természetes, hogy a fáradság és a ráfordított idő az eredménynyel nincs és nem is lehet arányban, csak is a tanulóknak a tanulástól való elidegenedése áll egyenlő fokozaton az erőfelettimunka- és időpazarlással. A bizottság ennélfogva ha nem tartaná is czélszerűnek, hogy az ország minden elemi iskolája — hogy úgy mondjuk — egy kap-

tára huzassék, de azt sem tarthatja üdvösnek, hogy a versenyzések és eltérések a törvény keretén kívül történjenek és pedig a rendes és természetes tantárgyak rovására.

A min. tantervnek a hit- és erkölcsan tanítására vonatkozó tétele érdekes vitára adott alkalmat azon kérdés felett, hogy a tanító, avagy a hitfelekezeti lelkész tanítsa-e? Mindkettő mellett nem csekély jelentőségű érvek szólnak. Végül is a törvény azon intézkedésében nyugodott meg a bizottság, hogy a hittan tanításáról, legjobban, ha a felekezet gondoskodik lelkésze által, s legfeljebb csak óhajtana a bizottság, hogy a felekezeti hatóságok gondoskodjanak a vallás tananyagának osztályonkénti helyes és fokozatos beosztásáról s egy módszertanilag helyes tanterv kidolgozásáról.

Az anyanyelv tanításának terve 6 ülésben tárgyalatott. Mint a legfontosabb tantárgyak egyike, a mely ugyszólván, képesíti a gyermeket arra, hogy tanulóvá lehessen, megérdemelte, hogy a bizottság ennyi időt fordítson rá és ily tüzetesen megvitassa. Erre vonatkozó főbb megállapodásait a következőkben foglalhatom össze: A beszéd- és értelemgyakorlatok 2 évre kiszabott tananyaga jó tanító vezetése mellett eltárgyalható; a tantervben foglalt elvek és utasítások a tanítóknak igen hasznos tájékozást adnak s szakértő szerzőre vallanak. De óhajtottuk volna, hogy ha már az utasítások az általános magasságból a részletek talajáig le szállottak, tüzetesebben tárgyalták volna e részleteket. Így például a különböző szemléleti tárgyak megbeszéléséhez csak 5-féle szempontot ajánl a tervezet, mintha ez elegendő volna az I. és II. korosztály számára, holott a hat évesnél fiatalabb gyermek is sokkal több szempontból kérdezősködik az elébe akadott különböző tárgyakról, s az iskolának e több oldalú szemléldéseket nem korlátozni és elzárni, hanem gyarapítani a feladata. Valamint igen helyén lett volna azt is a tanító figyelmébe ajánlani, hogy a beszéd- és értelemgyakorlatok anyaga kétféle, u. m. leíró és elbeszélő, és hogy az érdekesség s változatosság rovására történik, ha a tanító e kettőt tapintatosan nem vegyíti s nem váltogatja.

Az irva-olvasás tanításának tervezetében ismét nagyon helyén valónak találta volna a bizottság, ha ezen oktatástani elvnek: „egyszerre csak egy új dolgot!“ szolgálni igyekezzvén az irva-olvasás előkészületeiről, t. i. a szem, száj, kéz és fül kellő begyakorlásáról kellő utasítás foglaltatnék, s sajnálattal látta, hogy a Gyertyánffy István által irt „Előgyakorlatok az irva-olvasás tanításához“ című jeles és igen hasznos kis vezérkönyv a többi ajánlatba tett könyvek között nincs megemlítve.

A vezényszóra való iratás és az ütenyírás közötti különbség a tervezetből nem tűnik ki, sőt e kettő éppen össze van zavarva, holott a vezényszóval a kezdőket segítjük, hogy a betűk vonásait tudatosan huzzák a jelzett irányban, míg az üteny kiszabott időmértetű számlálása már feltételezi a betűk biztos leírását s inkább csak a folyékony és szépírás begyakorlásánál alkalmazandó.

A min. tantervnek azon elismerésre méltószerkeze-

te, mely nem csak általánosságban tartott elveket, hanem egyes részletekre vonatkozó utasításokat is ad, hívta fel a bizottság figyelmét a behatóbb bírálatra s azon utasítások kijelölésére, a melyek — véleménye szerint, — az idézett a tantervből kimaradtak, pedig a bennfoglaltakkal egyenértékűek s ép oly hasznosak és szükségesek lettek volna. Így a többek közt igen helyén valónak találta volna a bizottság az alkalomszerű elbeszélő és leíró olvasmányok megválasztására, továbbá a diktandó íratásra vonatkozó hasonnemű tájékoztatókat.

Az anyanyelv tanítását tárgyzó terv egyes pontjaira tett helyeslő vagy javító, habár érdekes, de kisebb fontosságú megjegyzéseit a tanügyi bizottságok ez uttal elmellőzve, csak azon véleményének adunk kifejezést, hogy a min. tanterv az anyanyelv tanításból az elemi iskolától igen sokat követel. Az összetett mondatok ismerete fejlettebb esztét kíván, s oly nagy mező, a melyen igen sok tankönyvíró nyelvészeink sem eléggé tájékozottak, sőt miután nyelvtanaink nagy részben még mind az idegen nyelvek mintáira készültek, vannak az igeragozásnak is olyan tételei, a melyekkel egyáltalán nem vagyunk tisztában.

A számtan tanítására vonatkozó tervezet 3 estélyen foglalkoztatta a bizottság tagjait. Különösen azon tétel adott hozzászólásra alkalmat, hogy a közönséges vagy a tízedes törtek tanítandók-e előbb? Mindkettő mellett számbavehető érvek hoztak fel, míg végül a többség a tízedes törteket fogadta el, egyfelől azért, hogy a tízedes törtekkel való műveletek írásbelileg könnyebben kidolgozhatók, mint a közönséges törtek, a menyinyiben amazok az egész számokkal való műveletektől kis mértékben térnek el; másfelől azért, mert a tízedes törtek a gyermekek által már ismert tízedes rendszer keretébe beillenek; végül azért, hogy most már pénzünk, űr, tér, hossz- és súlymértékeink mindnyájan a tízedes rendszeren alapulnak s így a gyakorlat terén is hamarabb értékesíthetők, mint a közönséges törtekkel való műveletek.

Bizottságunk e tantárgy anyagának számbavételénél is azon aggodalmának adott kifejezést, hogy a tervezet az elemi iskolától igen sokat kíván, kivált ha az iskola csak egy tanítóval bír, már pedig az ország összes népiskoláinak sokkal többje, mint fele, csak egy tanítóval rendelkezik, és így a tanterv még igen sokáig csak eszményi magasságban fog lebegni falusi népiskoláink előtt.

A nevelésügyi bizottság többi üléseit a min. tantervnek a földrajzra, történettanra, a polgári jogok és kötelességek megismertetésére, a természet-tudományokra, a művészeti tárgyakra, tornászatra és a háziipar tanítására vonatkozó részeinek tárgyalása vette igénybe.

Kisebb rendű észrevételekkel nem fárásztom a közgyűlés figyelmét. A lényegesebb megjegyzések egyike a történelem tanítására vonatkozott; nevezetesen, a bizottság számba vétén azon körülményt, hogy már a megelőző osztályokban szereznek a tanulók némi előismereteket az olvasókönyvekből, czélszerűbbnek tartaná, ha a történelem tananyaga megosztatnék az V. és VI. osztályban úgy,

hogy felét az előbbi és másik felét az utóbbi osztályban tanulja meg a növendék, mert nem hiszi a bizottság, hogy hetenként 1 1/2 órával egy osztályban el lehessen végezni az egész összefüggő történelmi anyagot. És éppen e tantárgynál, a melylyel ilyen követelések mellett a leggyakorlottabb tanítónak is meggyűl a baja, sajnosan nélkülözük a mintatervben az anyag részletesebb felsorolását, melyben ki lenne emelve, hogy a történelmi események tömegéből, melyeket, s a szereplő személyek közül kiket kell első sorban is fölvenni, hogy már az elemi iskolában egy áttekinthető és bevégzett egészet adjunk a tanulóknak?!

E népiskolai tantervvel való tüzetes megismerkedést és a részletek tárgyalásánál kifejtett vitatkozásokat s tanulmányos eszmecseréket nevezhetjük t. közgyűlés! a központi kör tagjaira nézve a legközvetlenebb haszonnal bíró munkálkodásnak.

Nem akarom hallgatással mellőzni a központi választmány azon intézkedését, hogy a nevelésügyi bizottság ajánlatára azt a számológépet, a melyet egyik pályatársunk, Bartha Béni s. szt.-györgyi tanító talált volt fel, s a melyről a mult közgyűlés alkalmával fölvasolt titkári jelentésben említés történt, a közoktatási miniszterium világiállítási bizottságához felküldöttük a mult év végén Budapestre, a honnan a kormányköltségén Párizsba szállított a világtárlatra.

(Vége következik.)

Kimutatás

a kolozsvári nyilvánossági joggal bíró tan és nevelő intézetek 1877-iki, s illetőleg 1877—78-iki tanévi állásáról.

Az intézet neve, neve s jellege	Hány csoport, osztály, vagy tanfolyam van benne?	Növendékek vagy tanulói összes létszáma
I. Gyermekertek, óvodák.		
1. A részvényekre alapított „Fröbel-int.” gyermekkert	3 csoport	61
2. Muzeumutczai gyermekkert . . .	3 „	97
3. A róm. katolikusok kőkeri elemi iskolájával egybekötött óvoda . .	2 „	101
4. A róm. kath. „Augusteum” című ietezetében levő elemi iskolával egybekötött óvoda	1 „	20
5. Az ev. reformátusok hídeldvei (útj-utczai) elemi iskolájával egybekötött gyermekkert	3 „	82
Van tehát a gyermekertekben és óvodákban összesen	12 „	361
II. Szoros értelemben vett nép- és elemi iskolák.		
1. Az „Árvaház egyesület” leányárvaházának elemi népiskolája .	6 oszt.	42

Az intézet neve, neve s jellege	Hány csoport, osztály vagy tanfolyam van benne?	Növendékei vagy tanulói összes létszáma
2. A róm. katolikusok „Augustaeum” című intézetbeli elemi népiskola	3 oszt.	81
3. A róm. katolikusok „kőkeri” elemi népiskolája	3 „	78
4. A róm. kath. „Szent Péterről” címzett, külső magyarutcai vegyes népiskolája	2*) „	30
5. A róm. katolikusok főtéri elemi leányiskolája	6 „	229
6. A róm. kath. lyceumi főgymnasiummal egybekötött elemi iskolája	4 „	249
7. Az ev. reformátusok hidelvei (új-utcai) vegyes népiskolája	5 „	187
8. Az ev. reformát. külső magyarutcai vegyes népiskolája	4 „	106
9. Az ev. reformátusok belvárosi leányiskolája	6 „	51
10. Az ev. reformátusok főgymnasiummal egybekapcsolt elemi iskola	4 „	168
11. Az unitáriusok elemi leányiskolája	5 „	62
12. Az unitáriusok főgymnasiummal egybekapcsolt elemi iskola	5 „	84
13. A lutheránusok vegyes elemi iskolája	4**) „	215
14. A görög katolikusok vegyes népiskolája	6 csop.	61
15. Az izraeliták elemi fiúiskolája	4 oszt.	80
16. A „Fröbel intézet” vegyes elemi iskolája	3 „	62
17. Az állami tanítóképző gyakorló iskolája	6 „	54
18. Az állami tanítónőkészítő gyakorló iskolája	6 „	78
19. Duret Józsefné magán leánynevelője	4 „	27
20. Gegenbauer Józsefné magán leánynevelője	6 „	33
21. Gráf Jakabné magán leánynevelője	5 „	41
22. Horváth Pálné magán leánynevelője	3 „	24
23. Schell-Pichlerné magán leánynevelője	4 „	28
Vanezek szerint a szoros értelemben vett nép- és elemi iskolákban	103	2070
III. Felsőbb nép-, ismétlő- és továbbképző- meg szakiskolák.		
1. A róm. katolikusok főtéri felső leányiskolája	2 „	7
2. A községileg fenntartott polgári fiúiskola	5 „	78
3. Az ismétlő és továbbképző jellegű városi ipar-iskola	11***)	392

*) E 2 osztály egyike előkészítő; a másik rendes I. osztály.

**) Itt az I. és II. osztály 2—2 éves tanfolyamu, tehát 6 korszánya van ez iskolának.

***) Ezek közül 1 előkészítő, 5 első, 4 második s 1 harmadik osztály.

Az intézet neve, neve s jellege.	Hány csoport, osztály, vagy tanfolyam van benne?	Növendékei vagy tanulói összes létszáma.
4. A kereskedő társulat ismétlő és továbbképző jellegű kereskedelmi iskolája	4 oszt.	40
5. A kolozsmonostori magy. kir. gazdasági tanintézet	3 tanf.	90
6. A m. kir. áll. tanítónőkészítő intézet	3 oszt.	130
7. A magyar kir. állami tanítóképző intézet	3 oszt.	73
8. A „Fröbel intézet” államsegélylyel fenntartott gyermekkertésznő képzője	2 „	19
9. Az unitáriusok theologicum seminariauma	3 „	22
Volt ez intézetekben összesen	36	851
IV. Közép iskolák.		
1. A róm. katolikusok főgymnasiuma	8 oszt.	320
2. Az ev. reformátusok főgymnasiuma	8 „	286
3. Az unitáriusok főgymnasiuma	8 „	225
Összesen volt a 3 főgymnasiumban	24 „	831

V. Magyar kir. tudomány egyetem.

Karai s illetőleg folyamainak nevei	Hány évre terjed tanfolyama?	Hallgatói összes létszáma
1. Jog- és államtudományi kar	4 évre	170
2. Orvosi kar	5 „	79
3. Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar	3 „	70
4. Mennyiség- és természettudományi kar	3 „	54
5. Gyógyszerészeti tanfolyam	2 „	24
6. Szülészeti tanfolyam	1/2 „	70
A magyar kir. tudomány egyetemen összesen	17 1/2	467

VI. Összesítés.

Az intézetek nevei s illetőleg csoportjai	Csoport, osztály, vagy tanfolyamok száma	Növendékek, tanulók s hallgatók létszáma
I. A gyermekkertekben s óvodákban	12 csop.	361
II. A szoros értelemben vett nép- és elemi iskolákban	103 oszt.	2070
III. A felső nép-, ismétlő-, továbbképző- és szakiskolákban	36 „	851
IV. A középiskolákban; és pedig gymnasiumokban	24 „	831
V. A magyar kir. tudomány egyetemen	17 1/2 tf.	467
Városunk minden tan- és nevelő intézetében összesen	192 1/2	4580

IRODALOM.

E rovatunkban ismét azon két hazafias vállalatról kell megemlékeznünk, melyekre már eddig is felhívtuk olvasóink figyelmét. Az egyik a Somogyi Ede által nagy gondnal szerkesztett „Magyar Lexikon,” mely hézagot pótló vállalatból a 11. és 12. füzet is megjelent, igen szép színnyomatu mellékletekkel, — amaz a magyar királyok pecsétjeit, ez a föld hőmérséki térképét hozván. A műből egy füzet ára 30 kr. s megrendelhető bármely könyvkereskedésben. — A második szintén igen becses vállalat, az Aigner szerkesztése és kiadásában megjelenő „Nemzeti könyvtár.” Ebből ujabban a 6. és 7. füzet jelent meg. Mikesnek és Kazinczynak korábban megkezdett műveit folytatván. Egy füzet ára 30 kr.

Beküldettek:

Brassai Sámuel földíratának második, vagy polgári része. Irta Buzogány Áron, történelem s földirat é. tanára. III-ik javított kiadás. Ára füzeve 60 kr. kötve 70 kr. Kolozsvártt, 1878. kiadja Stein J.

Közönséges számtan. Irta Manritz Rezső, a kassai állami főreáliskola igazgatója. I. füzet, a közép-tanodák I-ső osztálya számára. Harmadik átnézett kiadás. Ára 60 kr. Budapest, Aigner L. 1879.

Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra írta Záray Ödön. Tizedik kiadás. Ára 30 kr. Budapest, Aigner L.

Magyar nyelvkönyv. Főldatokkal, kidolgozási s elemzési mintákkal és a polg. életben legszükségesebb irati föltevényekkel (?). Gyakorlati tanmód szerint népiskolák számára készítette Fischer Simon, V. pesti ny. é. tanító. IV-ik javított kiadás. Ára 30 kr. Budapest, Aigner L. 1879.

A B C és olvasókönyv. Szerkesztették Lakits Vendel, Luttenberger Ágost, Péterfy Sándor, Sretvizer Lajos. II-ik jav. kiadás. Budapest, Légrady-testvérek, 1878. Ára kötve 25 kr. Minden egyes példány árából 1 kr. az „Eötvös alap” gyarapítására fordítatik.

A keresztény vallás elemi tankönyve. Protestans iskolák számára, írta Német Károly, budapesti ev. hitoktató. Franklin-társulat. I. elméleti rész, ára 20 kr. II. gyakorlati rész, ára 60 kr.

Vezérkönyv a népiskolai számolás tanításhoz. Gyakorlati rész Irta Erdődi János, tk. igazgató tanár. Kassa. 3. kötet. I-ső osztály (ára 80 kr.) II-ik osztály: (ára 60 kr.) III. osztály (ára 70 kr.) számára. Kapható szerzőnél vagy Maurer A. könyvkereskedésében Kassán.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C A

A gyermekek nevelése a primitív népeknél.

II.

A nevelés egyik legfontosabb feladata, hogy a gyermek kívánságait, vágyait már jó korán észszerűen tudjuk korlátozni. E paedagogia érdek megvalósítása a vadnépeknél csaknem teljesen hiányzik, a mennyiben a legellentétesebb tulságokkal találkozunk ezeknél. Míg egy részöknél gyermeki akaratról szó sem lehet, addig mások függetlenségig menő önállóságot engednek a gyermekeknek. Még a félmivelt népek sem igen gondolnak a gyermek önfejűségével, csintalanságával, mi aztán a későbbi években valóságos vadsággá növi ki magát. A kelet fél mivelt népeinek eddig minden törekvése oda irányul, hogy gyermekeikbe az erkölcsösség érzetét felkeltsék s az álladalmi törvények és szokás által előirt igát békés megnyugvással fogadják. A magasztos és igaz tudatára való emelés, a gondolkodó és ítélőtehetségnek öntudatos kiképzése, mint a nevelés céljai, csak a civilisált népeknél találhatók fel.

De magok a mivelt népek keblében is, ha itt a nevelésügy népies körét tesszük figyelmünk tárgyává, akadunk olyan jelenségekre, melyekben, mint egy régiebb kor maradványában egyes paedagogiai törvények

babonás hitté fejlődtek. Vannak apáról fiura öröklődött babonás szabályok, melyeknek megtartása vagy elmulasztásából a gyermek fejlődésére vonatkozólag holmi természet feletti eredmények bekövetkezését hiszik. Így pl. csak egy pár felemlítésére szoritkozva: általános az a hit, hogy a gyermeket egy bizonyos kor előtt sem lefestetni, sem felkoszoruzni, avagy öt tükörbe nézni engedni nem szabad, mert ez a gyermekekre halált vagy valami szerencsétlenséget hoz. És e babonás hit hihetőleg onnan származott és oda céloz, hogy ez által a gyermek kora hiúságának eleje vétessék.. Kelet-Poroszországban azt hiszik, hogy a gyermek ha félmezitláb jár, majd nagykorában nem lesz mit ennie. Ezzel is egy rendetlenkedésnek akarták utját elzárni az ősök. Hessenben pedig egy kiváló becsesl bíró paedagogiai szabályt tart fen a hagyomány a nép közt: ha a gyermekek hetedik életévök betöltése előtt bevezettetnek a jövő élethivatásuknak megfelelő munkába: szerencsések lesznek. Sőt a külső illemet érdeklőlég is van a nép babonájának nem egy törvénye, így: Csehországban meg Szileziában azt tartják, hogy ha a leány fiútyöl, akkor az ördög nevet, vagy nálunk: ki az asztalnál nyujtozódik, az ördögnek köszöni meg az ételt stb.

Ha egy párhuzamos áttekintést vetünk néhány ős

nép s egy néhány félmivelt nép szokásaira és eljárására a nevelés terén, igen érdekes eltérésekre akadunk különösen a fegyelmi eljárásról illetőleg.

Az ausztraliai vadnépek, melyek míg egyfelől kiváló durván bánnak gyermekeikkel, másfelől a legnagyobb szeretettel tanusítják irántuk, úgy hogy az ezen népek esmertetésével foglalkozó írók, mint Köler, Cunningham, Stokes, Grey stb. egész csudálkozással szólnak azon bensőségről, melyet e tekintetben itt tapasztaltak. Sőt. pl. Port Stefanban e gyöngédség nem csupán a szülők körében található fel: férjetlen nők sőt házastársak is készséggel vesznek örökbe árván maradt gyermekeket; Murchison hegyvidéken pedig az egész törzs szeretettel karolja fel az olyan gyermekeket, kik anyjukat elvesztették. Nevelésről különben és kiválólag az ausztraliaiaknál szó sem lehet; gyermeket fegyelmezni náluk annyit jelent mint: a gyermeken kegyetlenkedni. Midőn pedig az anya és gyermek közt van valami viszály, az apa azonnal a gyermek pártjára áll; így aztán azok természetesen a legnagyobb szabadságban, durvaságban nőnek fel.

A gyermekek és szülők közti kölcsönös viszonyról Christmann következőket mondja: az anya gyermekeivel, azok első életévei alatt, még csak gondol valamit, de később annyira megszokad minden családi kötetlek, hogy szülők és gyermekek egymás iránti kölcsönös tartozásairól, együvé tartozásukról mit sem akarnak tudni. E körülménynak kettős magyarázata van. Egyfelől: az ausztraliaiak csodás hirtelenséggel nőnek fel, úgy hogy 10—12 éves korában a gyermek teljesen kifejlődött férfivá lett, így tehát phisikai gyámlításra nincs szüksége; de másfelől éppen így nincs szüksége értelmire sem, mert intellektualis látkörük oly korlátolt, hogy egy félig felnőtt gyermek éppen olyan sokat tudhat, mint a legidősebb tagja a törzsnek. Ők nem számlálnak pl. tovább, mint négyig, minden ezen túl menő mennyiség: „sok.“ Az időszámítás a legtöbb törzsnél csak „alvás után“ történik, úgy hogy hónapokról vagy évről náluk szó sincs. „Be-anna“ = apa, de e név nem csak az apát illeti, hanem mindazon közelebbi rokonokat, kikre az atya halála után a családra való gondoskodás és gyámság nehezedik.

A Melanesi szigeteken (az új-guineai pápuák, Salamon-Uj-Hebridák és Fidsi szigetlakók), a mint Seemann, Williams, Turner, Mainicke s mások állítják, a szülők gyermekeik iránt a legbensőbb szeretettel viseltetnek. Ennek nagy befolyása van a nevelésre is, mert csak igen ritkán büntetik meg őket. Gondoskodnak a mellett arról is, hogy bizonyos foglalkozásokba, melyekre az életben szükségök lesz, jó előre bevezetessenek. Így pl. Uj-Guinea némely helyein, a mint Finsch állítja, a gyermekek fegyverforgatásban gyakoroltatnak. Szintén ilyen iskolázásban részesülnek a fiuk Uj-Caledoniában, míg a leányoknak anyjokkal az ültetvényes-

ben kell dolgozniok, csak az ilyenek mehetvén, ha eljegyeztetnek, már 7 éves korukban jegyesök családjába. Ruck szigeten — Reine állítása szerint — a szülők legkisebb szeretettel sem viseltetnek gyermekeik iránt, míg ellenben Torres szigeten úgy találta, hogy az apák igen gyöngédek kicsinyeik iránt. Fidschi szigeteken a fiukat nagy gondal tanítják uszni, csolnakázni, harcolni és a természet tüneményeire figyelni. Moralis nevelésről azonban egyik helyt sem lehet szó; a szülők akkor és úgy büntetnek, a mikor és mint szeszélyök avagy dühök magával hozza, a gyermekek pedig rendszeren ellenszegülnek vagy éppen vissza is adják; igen, mert az atyáknak tetszik, ha a gyermek a vett sérelmet még anyjának is visszaadja: ez jövődő bátorságának bizonyítéka.

A polynésiaiaknál (Tonga-, Samoa- és Marquesi szigetlakók) a gyermekek, kik mondhatni hamarabb tanulnak meg uszni, mint futni, egészen a természetre bízva teljes vadságban nőnek fel. Ennek dacára is a szülők nemcsak szeretettel viseltetnek gyermekeik, sőt még unokáik iránt is, kivéven az új-seelandi maorokat. Azon nagy szabadság következtében, melyben a fiuk itt felnőnek, és továbbá, hogy itt a gyermekeknek a felnőttekkel teljesen azonos foglalkozásuk van, az idevaló gyermekek Taylor szerint azon korban, a midőn a mi fiaink még iskolás gyerköcök, már fél férfiak. Tahiti szigeten is meg van a szülői szeretet a gyermekek irányában, míg ellenben a gyermekek szülőikkel mit sem gondolnak, öregségükben nyomoruságukban elhagyják, szóval: kegyeletet nem ismernek. A szülők az erkölcsi neveléssel nem törődnek. A gyermekek már korán jelen vannak minden illetlenségen. A lányok a szabadban nem igen munkálkodnak, féltvén szépségüket a nap sugaraitól. A fiuk ellenben fegyver forgatásra, hajozásra, az ősök mondáira s gyakorlati ügyességekre tanítatnak.

A malay szülők (mint a celebesi buguok, a javaiak, sumatraiak stb.), különösen fiaik iránt egész majom-szeretettel viseltetnek.

A déli tengeren lakó mikronesek közt (Marianna, Karolina stb. szigeteken) a gyermekek egészen szabadon nőnek fel; magok a szülők nem igen gondolnak a fegyelmezéssel, a gyermekek pedig nem nagyon respektálják azokat Tanítás, mint olyan, nem létezik; a ki valamit megakar tanulni, megfigyeli, hogy miként csinálja azt az abban jártas, és így gyakorlás, utánzás és tapasztalás által képezi magát. Tobi szigeten a gyermekek csak akkor kapnak verést, ha a szülőikkel közös ételből tulkövetelők s a szülőket így méregbe hozzák. Ha Kusaieban a tulszemtelen kölyköt a türelméből kijött szülők valamelyike megtalálja ütni, bizonyos, hogy a másik azonnal a gyermek védelmére áll. Cantova szerint a Karolinákön nyilvános tanintézetek is vannak, még pedig külön a fiuk és külön a leányok számára. Ezekben csillagászatot tanítunk, már a meny-

nyit ők ahhoz érhetnek. A tanítónak e célra van egy gömbje, melyen a csillagok állása veres színnel van kitüntetve.

Kiss Sándor.

VEGYESEK.

— Lapunk jelen évfolyama már végefélé jár és mégis t. olvasóink közül igen sokan vannak, kik annak díjával részben vagy egészben hátralekban vannak. Tiszteletteljes bizalommal kérjük őket, sziveskedjenek kötelezettségeiknek mielőbb eleget tenni, hogy a lap fenntartásából származó tartozásainknak mi is eleget tehessünk.

— T. olvasóink szives elnőzését kérjük, hogy lapunk jelen száma a rendes időben nem jelenhetett meg, mi a kiadó tanítótestület közgyűlésének közbejövetele miatt történt. Az épen e miatt keletkezett nagy tárgyhalmaz miatt kénytelenek vagyunk a 17. és 18. számokat egybefoglalva adni s egyszersmind nehogy egyleti ügyeinknek tulságos előterbe helyezésével vádoltassunk, lapunk rendes terjedelmét egy félív melléklettel növeltük.

— Kedves köteleességet teljesítünk, midőn az új tanévvel — ha egy kissé későn is, de reméljük nem el késve — tanítótársaink s általában a tanügybarátok figyelmét a következő jelesen szerkesztett nevelés-oktatásügyi lapokra felhívjuk: *Az orsz. középtanodai tandregylet közlönye*, XII. évfolyam, szerkeszti Névy László. Ára 4 frt. *Magyar Tanügy*, VIII. évfolyam, szerkeszti dr. Kármán Mór. Ára 6 frt. *Néptanoda*, XII. évfolyam, szerkesztő és kiadótulajdonos Schneider István (Pécs). Ára 4 frt. *Népnevelők Lapja*, szerkeszti Lakits V. Ára 4 frt. *Nevelés*, szerkeszti Nagy Károly, M.-Sziget, ára 4 frt.

— Az országos polg. iskolai tan. egyesület választmánya nem rég azon fontos indítvány fölött vitatkozott, mely szerint a közokt. miniszterhez kérelem intézessék az iránt, hogy a polg. iskolákban csak középtanodára két pesített tanárok alkalmaztassanak. A vita igen heves volt és abban állapodott meg, hogy mielőtt ez ügyben véghatározatot hozna, meg fogja e tárgyban kérdezni a fővárosi polg. iskolák tanítótestületeit egyenként. Az ügy célzott megoldása maga után vonná első sorban a budai polg. iskolai tanítóképezde megszüntetését.

— Basel kanton tanítóinak közelebb tartott közgyűlésén dr. Gutzwiller, az iskolai egészségügy érdekében következő javaslatot tett: minden gyermek az iskolába felvételekor orvosilag vizsgáltassék meg; az elemi iskola két első tanfolyama Fröbel-féle foglalkozásokkal hozassék összeköttetésbe; a tantermek naponkint tisztogatassanak s gyakran szellőztessenek; a tanulók szemei időközönként vizsgáltassanak meg orvosilag; naponta tornázás; végre, a rendes iskolázás a betöltött 7 életév előtt ne kezdődjék s a két első tanfolyamban a tanítás naponként 4 óránál több ne legyen. — Hja! Svájcban az orvosok nem tartják méltóságukon alólinaka tanítók gyülekezetébe ellátogatni s a jövő nemzet legfontosabb érdekei felett tanácskozni.

— Szolnok-Dobokamegye tanfelügyelőjévé Kemény Mihály „nevű” országgyűlési képviselő neveztetett ki. Régi dolog nálunk, hogy a tanügy első postjaira az utat minden egyéb inkább megegyengetheti, mint épen az e téren szerzett érdemek. Mit is akartok a szép Magyarországon ilyen „felmagasztalás”-ról ábrándozni ti föld göröngyei, néptani-

tók? Ez ország tanügye olyan rendben van, hogy annak a ti keservesen szerzett szakismeretetekre nincs szüksége. Menjetek Svájcba vagy Amerikába, ezen országok nyomoruságos tanügyi viszonyai mellett tanfelügyelők még t. cz. tanítók is lehetnek! De ne zúgolódjatok, elég Eldorádóba vagytok: 40—50 éves szolgálat után kaptok nyugdíjt, mely mellett nem haltok meg éhen ha . . . jó termés lesz, és kaptok . . . ezüst érdemkeresztet!

— Eötvös-Naptár. Az Eötvös-alap központi gyűjtőbizottsága, — mely mellesteg megjegyvezve nem tartotta érdemesnek e lap szerkesztőjének nevével még megismerkedni, — mint a múlt évben, ugy a következő 1879-ik évre is naptárt fog szerkeszteni. Az előfizetési felhívások már szétküldettek. Ajánljuk e nemes célu vállalatot t. kartársaink figyelméce, mivel a naptár tiszta jövedelme az Eötvös-alap javára fog fordittatni. Előfizetési ára 50 kr. Előfizethetni Luttenberger Ágost tanítónál, (Budapest, IV. Deáktér 3. sz.), mint az Eötvös-alap központi titkáranál.

A Franklin-társulatnak lapunkhoz csatolt mellékletére felhívjuk t. olvasóink figyelmét

— Nyilvános nyugtátványok (Folytatás) a „Család és Iskola” 1878-ki folyamára fizettek:

a) egész évre 3 frttal.

159. Állami iskola B. Hunyadon. 160. Bányai Lajos áll. tan. Mákón. 161. Boér Gerő állami képezdei tanár Kolozsvárt. 162. Tiszt. Baló Sándor ev. ref. lelk. Kolozsvárt. 163. Bójté Máté rom. cath. kántor Kolozsvárt. 164. Bartalics Ilonka tanítónő Sz.-Kereszturon. 165. Dézsi László ev. ref. tan. Kolozsvárt. 166. Esztegar Tivadar rom. cath. tan. Kolozsvárt. 167. Gagyai Sámuel áll. iskolai igazg. B. Hunyadon. 168. Jancsó Lajos ev. ref. főgymnasiumi tanár Kolozsvárt. 169. Kozma József áll. képezdei igazgató Kolozsvárt. 170. Nagy János m. k. tudom. egyetemi tanácsjegyző Kolozsvárt. 171. Főtiszt. Pollák Gergely rom. kath. főelemi isk. igazg. Kolozsvárt. 172. Péterffy Mária tanítónő Kolozsvárt. 173. Pétersberger Janka tanítónő M.-Ujvárt. 174. Russzu Victor áll. képezd. tanár Kolozsvárt. 175. Szerey Lajos kir. tanfelügyelő Fogaras. 176. Székly Miklós gyógyszerész Kolozsvárt. 177. Szigethi Katalin rom. kath. tanítónő Kolozsvárt. 178. Téglás József áll. tanítónő Kalotaszentkirály.

b) 1878. II-ik felére 1 frt 50 krjával.

179. Állami felső népiskola Hosszufalu. 180. Antal Dénes tanító Tordán. 181. Binder Laura áll. tanítónő B. Hunyad. 182. Csoma Zsigmond áll. tanító K.-Szt.-Királyon. 183. Czeglédvidéki tanító testület Czegléd. 184. Fröbel intézeti önképzőkör Kolozsvárt. 185. Gunesch Károly ev. luth. tan. Kolozsvárt. 186. Gazsy József áll. gyakorló isk. tan. Kolozsvárt. 187. Községi iskola Rimaszombaton. 189. Koos Ferencz kir. tanfelügyelő Besztercze. 189. Kanyaró Mihály tan. Maros-Ludas. 180. Parti Gábor tan. H.-Szoboszló. 191. Pataki Ferencz fröbelintézeti tan. Kolozsvárt. 192. Szig. János tan. Rév-Komárom. 193. Sárdi István áll. képezdei tanár Kolozsvárt. 194. Szentgyörgyi Lajos ev. ref. tan. Kolozsvárt. 195. id. Sántha István rom. cath. tan. Kolozsvárt.

Kolozsvárt, 1878. nov. 2-án.

Propper Ferencz,
testületi pénztárnok.

A szerkesztő postája.

Kucelnik V. k. a.-nak Győr: E számunkba teljes lehetetlen volt.